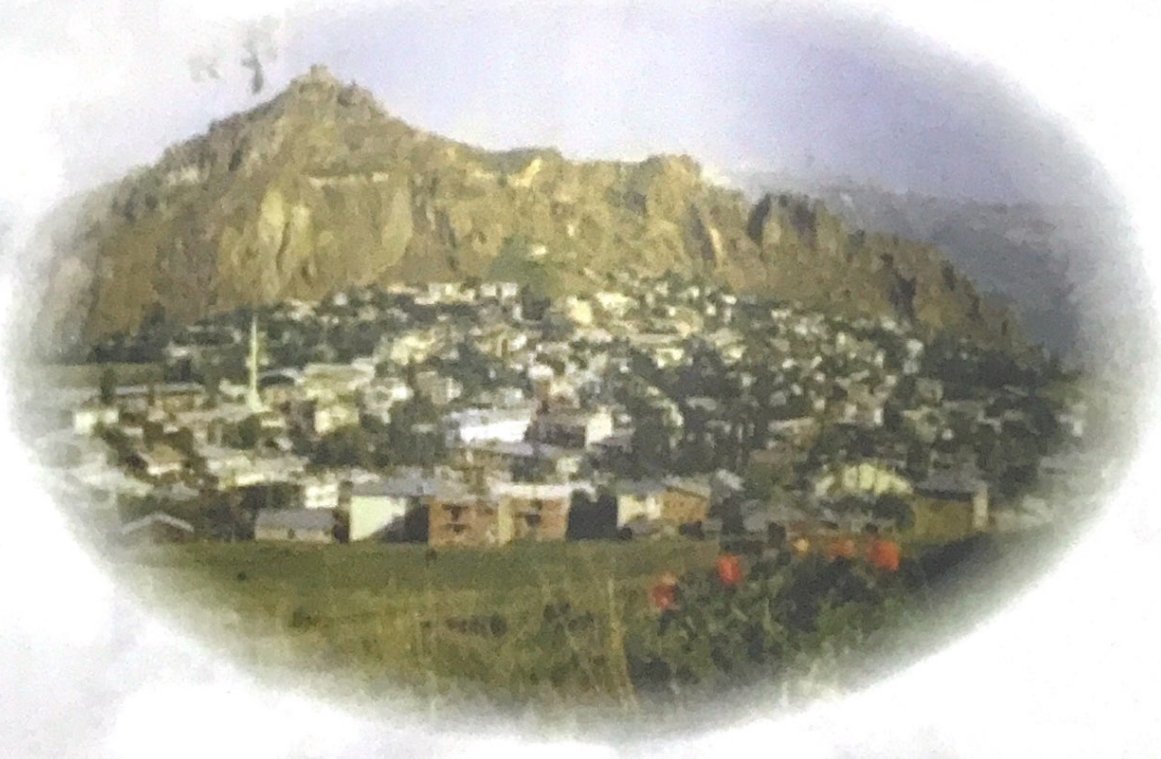
ŞEBİNKARAHİSAR

I. TARİH VE KÜLTÜR SEMPOZYUMU



ŞEBİNKARAHİSAR BELEDİYESİ

30 Haziran-1 Temmuz 2000

TARİHTE VE GÜNÜMÜZDE ŞEBİNKARAHİSAR ŞEHRİ

Yrd. Doç. Dr. Eren YÜRÜDÜR*
Doç. Dr. İhsan BULUT*

Giriş

Eski çağlardan beri, yeryüzünde çok sayıda kent yerleşmesinin, maruz kaldığı doğal ve beşerî olaylar ile zamana göre değişen şartlar nedeniyle, önemini yitirdiği veya bütünüyle terkedildiği bilinmektedir. Şebinkarahisar'da tarihi devirler içerisindeki önemini kaybetmiş ve nispeten sönükleşmiş bir şehir durumundadır. Bütün olumsuz çevre şartları dikkate alındığında; şehrin tamamen yok oluşunu engelleyen faktörün, idari fonksiyonun yanısıra, şehrin bulunduğu konum olduğu anlaşılır. Avutmuş Çayı vadisinden doğuya ve Karadeniz kıyısına uzanan yollar, Şebinkarahisar'ın az da olsa şehirsel aktivitelerinin devamına katkıda bulunmuştur. Başka bir ifade ile şehrin kuruluş yeri, fonksiyonel bir süreklilik meydana getirmiştir. Ülkemizde, kuruluş yerinin büyüme ve gelişmede çok etkili olduğu şehirlerin bulunduğu bilinmektedir. Şebinkarahisar'da ise, konum şehrin yok olmasını engelleyen faktörlerden birisidir.

Bu çalışma yerleşmenin bütün sorunlarına çözüm önerileri getirme iddiasından oldukça uzaktır. Ancak, planlama çalışmalarında yörenin kendine has özelliklerinin mutlaka dikkate alınması gerekliliğini[1] vurgulamaktadır. Bu bağlamda çok çeşitli sorunlarla uğraşan Şebinkarahisar için mutlaka özel planlar oluşturulmalıdır.

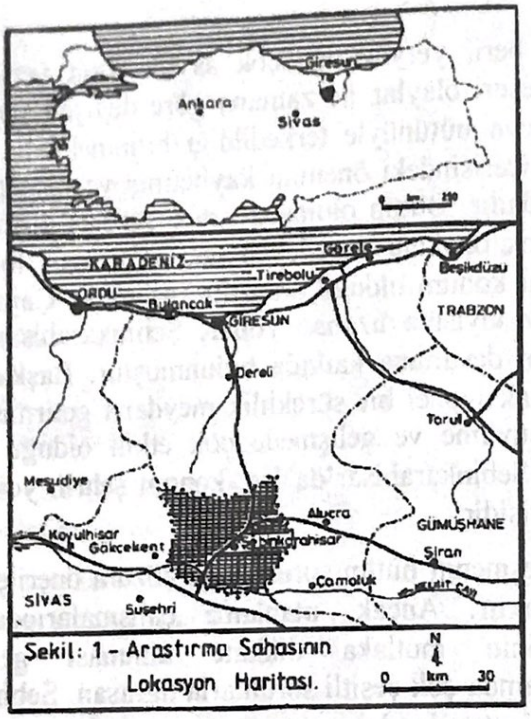
---

* Atatürk Ün. Fen-Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü Öğretim Üyesi

[1] BULUT,İ.,1998, Şehir Coğrafyası Açısından Sorgun, Atatürk Ün. K. Karabekir Eğitim Fak. Yay., 877, 96, Erzurum, s.1

1. Konum, Sınırları ve Başlıca Doğal Çevre Özellikleri

Şebinkarahisar; Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü içerisinde yer almaktadır (Şekil 1.). Giresun İli yönetim sınırlarındaki ilçenin merkezi, 40° 17 ' Kuzey Enlemi ile 35° 26 ' Doğu Boylamında Giresun Dağları'nın güney eteklerinde, Avutmuş Çayı vadisinin kuzey yamaçlarında kurulmuştur (Foto 1). Şehrin kurulduğu sit, 2008 m. rakımlı Meryem Dağı ile 1568 m. rakımlı Kale Tepe arasındaki boyun noktasında ve Kale Tepe eteklerinde yer almaktadır. Giresun'a 108 km. uzaklıkta yer alan ilçe merkezinin yükseltisi 1350 m. dir.



Şekil-1 Lokasyon Haritası

Şebinkarahisar ilçesi 1349 km^2 yüzölçümüne sahiptir. Bu sahanın 31 km^2 si Kılıçkaya Baraj gölü tarafından kapatılmaktadır. İlçe arazisi fiziki açıdan kuzeyde Giresun Dağları üzerinden geçen su bölümü çizgisi, güneydoğuda Sarıçiçek (Berdiga) Dağları'nın kuzeybatı yamaçlarından geçen hat, güneyde Kelkit Çayı vadisi güney yamaçları ve güneybatıda Eğme Dağı tarafından sınırlandırılır. Sahanın doğusunda Avutmuş Çayı yamaçları boyunca kuzey ve güneydoğudaki dağlık kütleler adeta birleşirler ve sınır adı geçen kütlelerden Avutmuş Çayı vadisine uzanan sırtlardan geçer (Şekil 2).

Şebinkarahisar aynı ile bağlı ilçelerden, kuzeyde Dereli, kuzeydoğuda Yağlıdere ve Alucra, doğuda yine Alucra, güneydoğuda Çamoluk ve Sivas'ın ilçelerinden güneydoğuda Akıncılar, güneyde Suşehri, batıda Koyulhisar ile kuzeybatıda Ordu'nun Mesudiye ilçesiyle komşudur.

Araştırma sahası farklı zamanlarda gelişmiş formasyonlara yer verir. Daha yaşlı birimler çevrede yer almakla beraber araştırma sahasının çevesini oluşturan dağlık alanlarda Kretase ve Eosen yaşlı fliş ve volkano sedimanter araziler, merkezi kısımda ise Miyosen yaşlı sığ deniz tortulları ile bunları yaran Kuvaterner yaşlı volkanik unsurlar yörenin başlıca jeolojik elemanlarını meydana getirirler. Jeomorfolojik açıdan ise dağlık kütlelerin zirve noktalarından Avutmuş ve Kelkit Çayı vadilerinin tabanlarına kadar uzanan sahalarda adeta basamaklar meydana getiren aşınım yüzeyleri ve bu yüzeyleri parçalayarak adı geçen akarsulara ulaşan derin ve bir çok yerde sarp vadiler peyzajın temel unsurlarını oluşturmaktadır. Dik eğimlerin, güçlü akarsu aşındırmasının, killi katmanların yaygınlığına bağlı olarak saha, yer yer kütle hareketlerine maruz kalmaktadır.

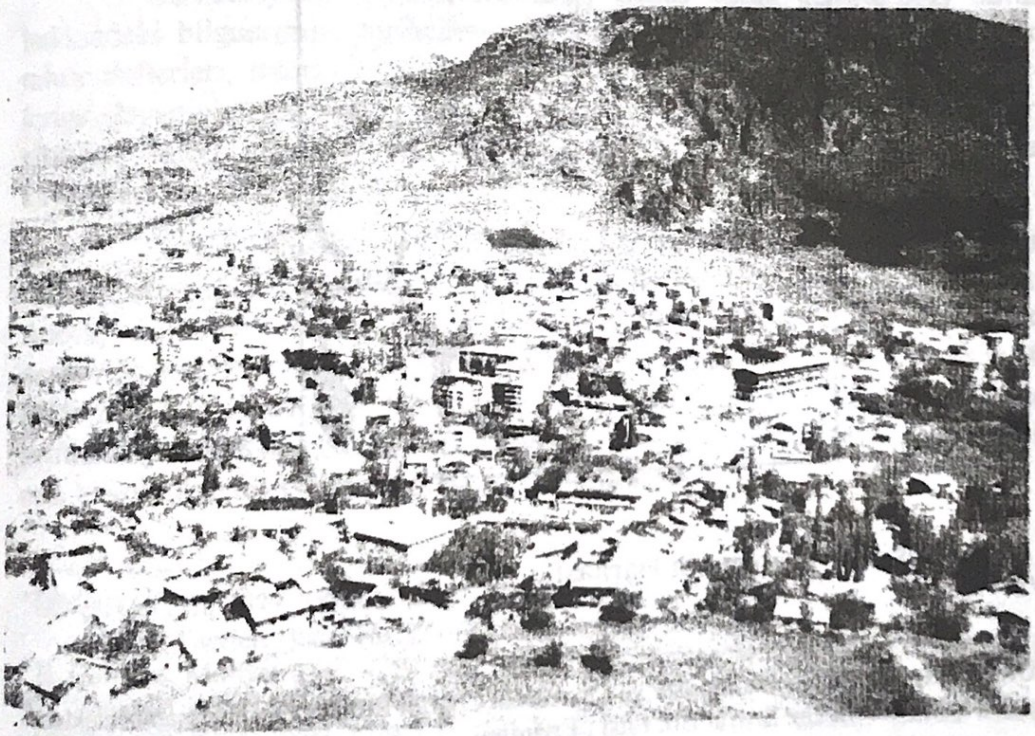
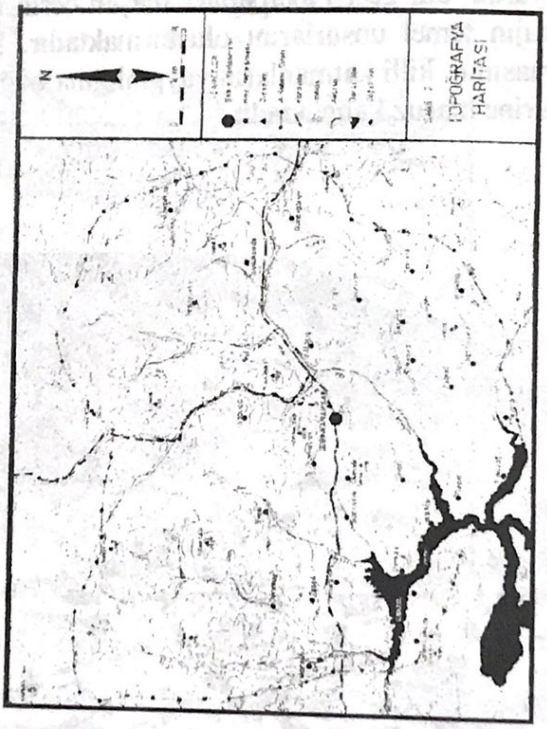


Foto 1. Kale Tepe'den Şebinkarahisar'ın Görünüşü

Şebinkarahisar'da yarı kurak İç Anadolu iklimi ile nemli Karadeniz iklimi arasında sıcaklık ve karasallık karakterleri açısından iç bölgeye, buharlaşma, nem ve yağış şartları açısından Karadeniz iklimine yakınlaşan bir geçiş iklimi yaşanmaktadır[2].. Yıllık ortalama sıcaklık 8.9 °C ve ortalama yağış miktarı 572.2 mm. dir. Hakim rüzgâr yönü kuzeydoğudur. İkinci sırada fazla frekansa sahip yön ise güneybatıdır. Şebinkarahisar çevresindeki en önemli akarsu, Orta Karadeniz Bölümü'nün de en önemli akarsuyu olan Kelkit Çayı'dır. Bunun dışında Avutmuş Çayı, kolları ile beraber bütün sahayı etkileyen bir akarsu durumundadır. Sahada çok sayıda göl bulunmakla beraber, bunlar küçük göller durumundadır. Yöredeki en önemli göl 31 km^2 si araştırma sahası içerisinde kalan Kılıçkaya Baraj Gölü'dür. Ayrıca, akarsular ve göller gibi önemli bir hidrografik unsur olan kaynaklar da, yörede çok sayıda bulunmaktadır.



Şekil –2 Topoğrafya Haritası

[2] YÜRÜDÜR, E.,1998,Şebinkarahisar ve Çevresinin Coğrafi Etüdü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Ün. Sosyal Bil. Enst., Erzurum

Şebinkarahisar ilçe sınırları içerisindeki arazide en yaygın olan toprak türleri kahverengi topraklar, kahverengi orman toprakları, kireçsiz kahverengi orman toprakları ve yüksek dağ çayırı topraklarıdır. Bunların dışında çıplak kayalık ve molozlar, dar alanlı olarak gri - kahverengi podzolik topraklar, alüvyal ve kolüvyal topraklar görülmektedir.

Araştırma sahasının bitki örtüsü de Giresun Dağları'nın kuzey yamaçlarından farklıdır. Şebinkarahisar'a dönük güney yamaçlarda kurakçıl türlerin çoğaldığı daha dar alanlı ve çoğunlukla bozulmuş yarı nemli ve kuru ormanlar, bunlar arasındaki sahalarda çalılıklar ve otsu türlerden oluşan doğal bir bitki örtüsü bulunmaktadır. Dağların güney eteklerindeki dalgalı düzlüklerde ise yer yer ağaç kümeleri ve tek ağaçlar ile sınırlanan antropojen stepler yer almaktadır.

Şebinkarahisar çevresi doğal çevre problemlerinin yoğun olarak hayatı etkilediği bir yöredir. Bu alanda erozyon, kütle hareketleri, aşırı kar yağışları, kaya düşmeleri ve depremler hayatı tehdit etmektedir.

2. Nüfus ve Yerleşme Özellikleri

2.1. Nüfus

Cumhuriyetin kuruluşuna kadar geçen tarihi devirlerdeki nüfus hakkındaki bilgilerimiz, tarihçilerin bazı genel tahminlerine kaynaklık eden tahrir defterleri, mühimme defterleri, seyahatnameler, vakfiyeler ve benzerlerine dayanır[3]. Her zaman coğrafî amaçlara hizmet etmeseler de bunlar, nüfusun tarihi devirler içindeki özelliklerini ortaya koyarken, başlıca kaynakları meydana getirirler.

Şehrin gelişimi ile ilgili çeşitli verilere rağmen, yöredeki nüfusun İlk ve Orta çağlardaki durumu hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ancak, Türklerin Anadolu'ya gelişinden önceki devirlerde yörenin askeri açıdan önemli olması nüfusunun çok düşük olamayacağı ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Zaten, thema[4] komutanlarının aldıkları ücretlere göre yapılan sınıflandırmada Kolaneia'nın en düşük ücret alan grubun üzerinde kalması, orta büyüklükte bir thema olduğunu göstermektedir[5].

---

[3] DOĞANAY, H., 1997, Türkiye beşerî Coğrafyası, M. E. Bakanlığı Yay No: 2982 Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No: 877 Eğitim Dizisi No: 10, Ankara, s. 151

[4] B. Larousse, Milliyet Yay., Cilt: 22,s. 11487'ye göre; ***Thema:*** Doğu Roma İmparatorluğu'nda askeri ve idari bölüm

[5] OSTROGORSKY,G.,1991, Bizans Devleti Tarihi (Çeviren: Fikret Işıltan), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kur. Türk Tarih Kurumu Yay.,Ankara, s. 235

Yöre nüfusu hakkında bilgi veren en eski kaynaklar, 1520 ve 1569 tarihli iki tahrir defteridir[6]. Buna göre 1520 yılında Şebinkarahisar kazası merkez nüfusunun 2600'ü bulacağı tahmin edilmektedir. Bu sayı 1569 yılında yaklaşık olarak % 30 dolayında (% 30.8) artarak 3417 sayısına ulaşmıştır. Bu devirlerde Rum Beylerbeyliği ya da daha sonraki sıfatı ile Sivas Eyaletine bağlı olan Karahisar-ı Şarki Sancağı[7] çok sayıda kaza ve nahiyenin kendisine bağlı olmasından dolayı günümüzdeki Şebinkarahisar ilçesine göre, yönetim fonksiyonu bakımından çok daha geniş bir alanı kapsar. Buna göre kabaca bugünkü Şebinkarahisar, Şiran, Alucra, Çamoluk, Suşehri, Koyulhisar ilçelerini kapsayan bölgede yaklaşık olarak 1520'de 17 880, 1569'da ise 49 601 kişi yaşamaktaydı[8].

Şebinkarahisar İlçesi'nin günümüzdeki idari sınırları dikkate alınarak, 16. yüzyıldaki köy nüfusları ayrılmış ve inceleme alanının o devirdeki nüfusu da yaklaşık olarak hesaplanmıştır. Buna göre araştırma sahasında 1520 yılında 2 612 şehirli ve 4298 kırsal olmak üzere toplam 6 910, 1569'da ise, 3 417 şehirli ve 11 900 kırsal olmak üzere toplam 15 317 nüfus yaşamaktaydı. Yani 49 yıllık devrede, çalışma alanının nüfusu 8 407 kişi çoğalarak % 121 oranında bir artış göstermiştir. Dolayısıyla, bu devrede nüfus artışı yıllık % 2.4 kadar olmuştur.

Yörenin nüfusu ile ilgili diğer bir önemli kaynak da 17. yüzyıl ortalarında (1647) Şebinkarahisar'dan geçmiş olan Evliya Çelebi'nin ortaya koyduğu şehir gözlemleridir[9]. Eserde, şehrin çevre nüfusundan söz edilmemekle beraber; kale içinde 70, varoşunda 1600 evden bahsedilir. Bu devirde şehrin nüfusu 8 350 olarak tahmin edilmektedir. Nitekim,1858'de yöreden geçen A. D. Mordtman bahçeler içerisinde 2000 kadar ahşap evden söz etmektedir[10]. Bu tarihlerde ise Şebinkarahisar'ın şehirli nüfusu 10 000 civarında olmalıdır. 1888-1899 yıllarında ise Şebinkarahisar sancağının genel nüfusunun 150 000, merkez nüfusunun 11 700 civarında olduğu belirtilmektedir[11]. Hemen hemen aynı tarihlerde çıkan eserinde Cuinet Şebinkarahisar

---

[6] BİLGİLİ, A., S., 1989, 16. Asırda Karahisar-ı Şarkî Kazası (Basılmamış Y. Lisans Tezi), Marmara Ün. Sosyal Bil. Enst. Tarih Bölümü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul,shf. 51

[7] BAYKARA T.,1988, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I Anadolu'nun İdari Taksimatı,Türk Kültürünü Arş. Enst. Yay., 86, seri: VII, sayı: A-7, Ankara, s. 100

[8] BİLGİLİ, A., S.,1989, a. g. t., s. 168

[9] EVLİYA ÇELEBİ, Seyahatname, Üçdal Neşriyat Yay., cilt: 1-2, İstanbul, s. 677-680

[10] DARKOT, B., Karahisar maddesi, İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul,s. 281

[11] ŞEMSETTİN SAMİ, 1314, Kamus'ül-Alâm, cilt: 5, İstanbul, s. 3625

merkez nüfusunun 11 700, çevre nüfusunun ise 18 800 olduğunu yazmıştır[12].

Cumhuriyet Devri'nin ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927'de Şebinkarahisar Vilayeti merkez ilçesi genel nüfusu 18 553 tür.

Şebinkarahisar'ın genel nüfusu 1935'te 22 042 ye yükselmiştir. Bunun % 36'sı (7 965) şehir ve % 64'ü (14 077) köylerde yaşıyordu. 1935-1940 döneminde nüfus 21 489'a gerilemiştir. % 35'i (7 466) şehir ve %65'i (14 023) kırda yaşayan nüfustaki bu negatif (-) artışın (% -2.5) nedeni 27 Aralık 1939'da meydana gelen Erzincan depremidir.İlçenin genel nüfusu % 8.8 oranında artarak 1945'te 23 385 e ulaşmıştır.Bu devredeki kent nüfusu 7 542 (% 32) ve kır nüfusu 15 843 (% 68) tür.

Yöre genel nüfusu 1950'de % 5.8 oranında artarak 24 746 ya yükselmiştir.Bu devrede şehirli nüfus 7 547 (%31) ve kırsal nüfus 17 169 (%69) kişidir.

1950 yılından 1970'e kadar olan sayım devrelerinde yöre nüfusunun artış hızı Türkiye ortalamalarının altında kalmakla beraber, artmaya devam etmiştir (1950-1955 yıllık % 0.9, 1955-1960 yıllık % 2.3, 1960-1965 yıllık % 1.1, 1965-1970 yıllık % 1.3, aynı devreler Türkiye geneli için sırasıyla % 2.9, % 2.3, % 2.5).

Sahada,1970-1975 dönemindeki nüfus artışı negatif (-) olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde nüfus, yıllık % -0.9 oranında azalarak 1395 kişi eksilmiştir. Daha önceki dönemlerde gerçekleşen düşük artış hızı ve bu dönemdeki negatif artışın nedeni, ülke genelinde yaygınlaşan göç olaylarının Şebinkarahisar'ı da etkilemesidir. Bu dönemde 31 048 olan ilçe nüfusunun % 33'ü (10 214) şehir ve % 67'si (20 834) köylerde yaşamaktaydı.

İlçe genel nüfusu 1975-1980, 1980-1985, 1985-1990 ve 1990-1997 devrelerinde artmıştır. Bu artış şehirde yüksek oranlarda gerçekleşirken, köylerde 1975-1980 dönemi hariç negatif olmuştur.Bu durum ilçe merkezinin cazibesinin artması ve 1980'e kadar büyük şehirlerde anarşik ortamın etkili olmasına bağlı olarak, köylerden gerçekleşen göçlerin Şebinkarahisar'a yönelmesinin bir sonucudur.

1990'da ilçede ilk defa olmak üzere şehir nüfusu köyleri geçmiştir (Genel 39897, şehir 23 330 % 59, köyler 16 567 % 41). Şebinkarahisar

[12] CUİNET, V., 1892, La Turkuie d'asie, cilt. 1, Paris, s. 779-791

Genel Nüfusu 1997 sayımı neticelerine göre 43 904'e yükselmiştir. Bunun % 71'i (31 329) şehirde ve % 29'u köylerde yaşamaktadır.

İlk nüfus sayımında (1927) 18 553 olan yöre nüfusu 60 yılda % 137 artmıştır. 1935'te 7 965 olan şehir nüfusu % 293 oranında artarak 1997'de 31 329 a yükselmiştir. Yine aynı yılda nüfusun ancak % 36'sı şehirde yaşarken, bu oran günümüzde % 71 olmuştur.

Şebinkarahisar ilçesinde, çalışma çağındaki nüfus 1995 yılı itibariyle ya da başka bir ifade ile 15-64 yaş grubundaki nüfus 16161 idi. Toplam nüfusun % 65 ini oluşturan bu kesimin baktığı varsayılan, çocuk (0-14 yaş grubu) ve yaşlı (65 + yaş grubu) nüfus ise 8739 (% 35) kişiydi. Buna göre araştırma sahasında 1995 yılı itibariyle bağımlılık oranı % 53.9 olarak tespit edilmiştir. Böylece, yöredeki bağımlı nüfusun ya da bağımlılık oranının düşük olduğu söylenebilir (1985 Türkiye değeri % 72.1). İlçedeki kadın ve erkek oranları da birbirine yakındır (erkek % 50.9, kadın % 49.1).

Şebinkarahisar ilçe merkezinde 06 yaştan büyük yaş gruplarının toplamındaki okur yazarlık oranı % 85'dir. Erkek nüfus arasında okur yazarlık oranı % 93.5 olurken, bu oran kadın nüfus arasında % 80.5 e düşmektedir. Bu oranlar açısından Şebinkarahisar kent merkezi Türkiye ortalamalarına yaklaşık değerlere sahiptir (1985 % 89.6). Okuma yazma bilmeyen nüfus içerisinde kadınların çok fazla olduğu dikkat çekmektedir. Kırsal alandaki okur yazarlık oranı % 65 civarındadır. Bu oranların erkekler arasında yükseleceğini ve kadınlar için ise azalacağını söyleyebiliriz

1995 itibariyle yöredeki ortalama aile büyüklüğü 5.4 olarak tespit edilmiştir. İlçe merkezindeki ortalama hane büyüklüğü 4.6 olarak hesaplanmıştır. Bu sayı 5.2 olan Türkiye ortalamasından düşüktür. Köylerde ise, çocuk sayısının artmasına ve büyükbaba ile büyükannelerin katılımına bağlı olarak aile büyüklükleri nispeten artmaktadır. Kırsal kesimde ortalama aile büyüklüğü 6.1 olarak hesaplanmıştır. Bu değer ilçe genelindeki aile büyüklüğünden daha yüksektir[13].

2.2. Yerleşme Özellikleri

İlçede 1 şehir ve 57 köy yerleşmesinin dışında, 93 mahalle yerleşmesi, bir kısmı daimi yerleşme haline gelmiş 4 mezraa, 14 ağıl ile 8 dam ve 1 kom yerleşmesi bulunmaktadır. Geçici yerleşme olarak ise, 79 yayla ve yayla olarak isimlendirilen ancak fonksiyon itibariyle güzlekleri andıran 15

[13] YÜRÜDÜR, E.,1998, A. g. t., s. 204

yerleşme bulunmaktaydı. Sahada daimi yerleşmelerin üst sınırı yaklaşık olarak 1700 m.'den geçmektedir.

Bugün, Şebinkarahisar 13 mahalleden meydana gelen bir yerleşmedir. Bu mahallelerin ancak beş tanesi (Bülbül, Fatih, Kızılca, Müftü, Taş Mahalleleri) şehrin merkezini meydana getirmektedir (Foto 2. 20). Hatta bu mahallelerin bazılarının da sınırları kırsal alana kaymakta, burada şekil itibariyle ayrı bir mahalle özelliği gösteren ve mahalle olarak anılan bazı yerleşmeleri de sınırları içine almaktadır (Yukarıbahçe, Ortabahçe ve Aşağıbahçe Mahalleleri). Şehrin geriye kalan 7 mahallesi şehrin uzağında kurulmuş, adeta bir köy özelliği gösteren, çoğunlukla gevşek dokulu yerleşmelerdir (Kavaklar, Kırkgöz, Biroğul, İkioğul, Avutmuş, Kütküt, Tamzara Mahalleleri). Hatta bu mahallelere bağlı küçük yerleşmeler km. lerce uzaklarda yer almaktadır. Bu yerleşmeler şehrin imar alanı içerisinde bulunmamakta, altyapı problemlerinin sıkıntılarını çekmektedirler (Foto 2.).

Şebinkarahisar ilçe merkezindeki konutların yaklaşık olarak % 52 (51.7, 1328 konut)' si ahşap karkas konutlardan meydana gelmektedir. Bu evler, tarihi devirler boyunca şehrin bir çok defalar büyük yangınlarla yok olmasına neden olmuşlardır. Şehir konutlarının % 22.3 (572 konut)'ü taş binalardan meydana gelmekteydi. Geriye kalan meskenler ise beton karkas, tuğla-biriket, kerpiç yığma binalardan meydana geliyordu (669 bina, % 26) (Tablo 1, Şekil 3).

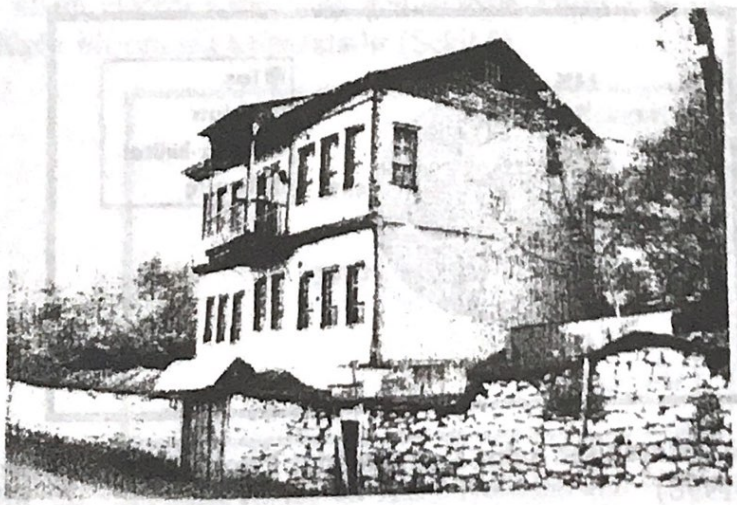


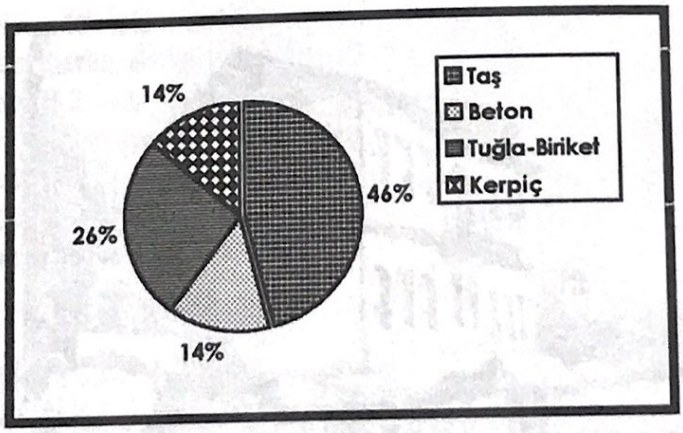
Foto 2. Tamzara Mahallesi'nde konak tipli üç katlı bir geleneksel konut

Tablo 1. Şebinkarahisar İlçe Merkezinde Konutların Özelliklerine Göre Dağılımı (1990)

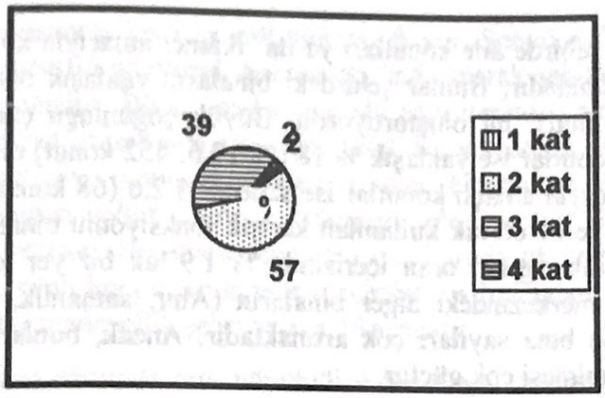
Yapı Gerecine Göre Konut T.			Kat Sayısına Göre Konut T.			Kullanılış Amacına Göre Konut Tipi		
Konut Tipi	K. Sayısı	%'si	Kat Sayısı	K. Sayısı	%'si	Konut Tipi	Sayısı	%'si
Ahşap	1328	51.7	1 kat	53	2.1	Aile Konutu	2000	77.9
Kâgir (Taş,)	572	22.3	2 kat	1466	57,1	Ticari Amaçlı Konut	452	17.6
Betonarme	177	6.9	3 kat	999	38.9	Aile K. ve Ticari K.	49	1.9
Tuğla-Bir.	324	12.6	4 kat	48	1.9	Sosyal Amaçlı Konut	68	2.6
Kerpiç	168	6.5	5 kat	-	-	-	-	-
Toplam	2569	100.0	Toplam	2569	100.0	Toplam	2569	100.0

Kaynak: D. İ. E. Bina Sayım Cetvelleri

İlçe merkezindeki konutlara kat sayıları açısından bakıldığında, fazla yüksek olmadıkları görülür. Bu durum, öncelikle ilçe merkezinin gelişmesi ile ilgilidir. Şebinkarahisar'da çok katlı binaların yaygınlaşması son yıllarda (1970'ten sonra) olmuştur. Şebinkarahisar Cumhuriyet Devri'nde gelişen bir şehir olduğu için, çok katlı binalar şehrin bu devrede gelişen kısımlarında bulunmaktadır. Ancak şehrin tarihi dokusu içerisinde genellikle iki katlı evler yaygındır.



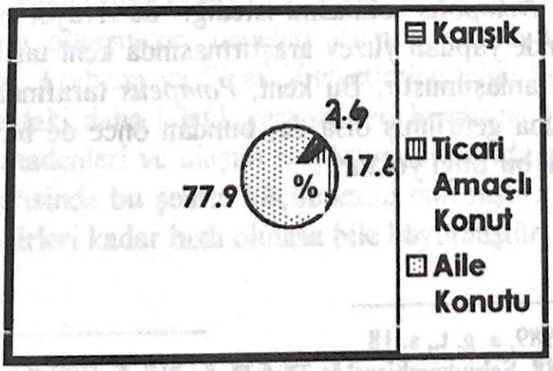
Şekil 3. Şebinkarahisar Şehir Konutlarının Yapı Malzemelerine Göre Dağılımı (1990)



Şekil 4. Şehir Konutlarının Kat Sayılarına Göre Dağılımı (1990)

Şebinkarahisar şehir meskenleri çoğunlukla iki katlıdır. Gerçekten de 1990 yılı itibariyle, Şebinkarahisar ilçe merkezindeki konutların yaklaşık % 57 (% 57.1, 1466 konut)'si iki katlı binalardan meydana gelmekteydi. Tek katlı konutlar ise yaklaşık % 2 (2.1, 53 konut) oranındaydı. Böylece bütün şehir meskenlerinin % 59.2 gibi büyük bir kısmı yüksek olmayan bir ve iki katlı binalardan meydana geliyordu. Üç katlı konutlar ise 999 adet ve % 38.9 oranındaydı. Şehir meskenleri içerisinde 48 tanesi 4 katlıdır. Bu konutların oranı ise % 1.9'dur. İlçe merkezinde daha yüksek kat sayısına sahip bina bulunmuyordu (Şekil 4).

Konutlar fonksiyonlarına göre ele alındığında ilçe konutlarının büyük çoğunluğunun aile konutları olduğu görülür. Yani ilçedeki binaların çok önemli bir kısmı evlerden meydana gelmektedir. Diğer konutlar ise nispeten çok daha düşük bir oranda kalmaktadır (Şekil 5).



Şekil 5. Şebinkarahisar'da Kent Konutlarının Kullanılış Amaçlarına Göre Dağılışı (1990)

Bütün şehirde aile konutları ya da ikâmet amacıyla kulanılan konutlar hakim durumdadır. Bunlar şehirdeki binaların yaklaşık olarak % 78 (% 77.9, 2 000 konut)' ini oluşturuyordu. Büyük çoğunluğu çarşıyı meydana getiren ticari konutlar ise yaklaşık % 18 (% 17.6, 452 konut) oranında bir yer tutmaktadır. Sosyal amaçlı konutlar ise sadece % 2.6 (68 konut) oranındadır. Ticari amaçla ve ev olarak kullanılan karışık fonksiyonlu binaların sayısı ise 49 tanedir. Bunlar genel oran içerisinde % 1.9'luk bir yer kaplamaktadır. Aslında, şehir merkezindeki diğer binaların (Ahır, samanlık, odunluk gibi) da katılması ile bina sayıları çok artmaktadır. Ancak, bunların sağlıklı bir şekilde tespit edilmesi çok güçtür.

2.3. Şehrin Tarihi Gelişimi

Şehrin tarihinin Hititler devrine kadar indiği sanılmaktadır. Buna göre Şebinkarahisar, Hitit kralı Murşili II. (M.Ö. 1344-1306) devrinin önemli merkezlerinden birisidir ve *Dukkama* olarak adlandırılmaktadır[14]. Hitit dönemini Urartu ve Pers dönemleri takip etmektedir. Şehir, Perslerden sonra Hellenistik Dönemde Pontus Krallığı sınırları içerisinde kalmıştır[15].

Şehrin ilk kuruluş yerinin bugünkü Güneygören (İsola) çevresinde ya da Bayram çevresinde olduğuna dair görüşler ileri sürülmektedir. Bugünkü Şebinkarahisar ise eski ve orta çağların Koloneia veya Colonia'sı yerine kurulmuştur. *Bu şehrin Mithridates'i mağlup ederek Pont devletini yıkan Pompeius tarafından, kurulduğu iddia edilse de; ilk beşerî iskânın Helen devrine rastladığı kabûl edilmektedir*[16]. Savaşın Şebinkarahisar yakınlarındaki Bayram köyü civarında gerçekleştiği, zaferi müteakiben Pompeus'un burada bir şehir kurulmasını emrettiği ve adının *savaş kazanma evi* anlamındaki *Nikopolis* olmasını istediği de rivayet edilmektedir[17]. Ancak, hisar tepesinde yapılan yüzey araştırmasında kent tarihçesinin çok daha eskilere uzandığı anlaşılmıştır. Bu kent, *Pompeus* tarafından geliştirilmiş ve Coloneia durumuna getirilmiş olsa da, bundan önce de bir tarihi vardı. Ancak, bununla ilgili bir bilgi yoktur[18].

---

[14] BİLGİLİ, A., S., 1989, a. g. t., s. 18

[15] KARPUZ, H., 1988, Şebinkarahisar'da Türk Devri Yapıları, 1. Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri, Samsun

[16] DARKOT, B., a. g. md., s.276-284

[17] ÖZDEMİR, A.-ÖZHAN, H., 1983, İlçe Oluşunun 50. Yılında:ŞEBİNKARAHİSAR,s. 15

[18] UMAR, B.,1993, Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İnkılap Kitabevi, İstanbul, s. 455

Bu durumda kesin olarak bilinen tek şey, Şebinkarahisar çevresinin tarihi devirler içerisinde önemli konumuna bağlı olarak şehirleşme hareketlerine sahne olduğudur. Bunun en başta gelen nedenlerinden birisi askeri fonksiyondur. Şebinkarahisar savunmaya elverişli bir yer olması nedeniyle önemli bir garnizon şehri olmuştur. Bunun dışında, batıdan gelerek Trabzon ve Erzurum'a uzanan yollar üzerinde bulunuşu şehrin ticaret fonksiyonunu da ön plâna çıkarmıştır. Hepsinden önemlisi ise, burada ilk çağlardan bu yana işletilen şap, simli kurşun ve kömür madenlerinin bulunuşu, askeri ve ticari öneme sahip bir madencilik şehri ortaya çıkarmıştır.

Bizans devrinde orta büyüklükte bir thema merkezi olduğu anlaşılan Coleneia[19] daha sonraki devirlerde de ikinci derecede (Sivas, Ankara gibi devrin belirli merkezlerinden küçük), bir merkez olmuştur.

XI. Yüzyıl boyunca Bizans askerlerinin buradaki etkisi azalmış ve doğudan Ermeni unsurlar buraya göç etmişlerdir[20]. 1074' ten itibaren Türk hakimiyetine giren Şebinkarahisar'ın adı bu devirde Kolonia ile beraber *Mavro-Kastron (Karahisar)* olarak anılmaya başlandı. Bununla beraber her iki isim de sonradan terk edilmiş ve Karahisar adı kullanılmaya başlanmıştır[21].

Osmanlı hakimiyetine kadar Şebinkarahisar'da çok sayıda beyliğin hüküm sürdüğü görülmektedir. Gerçekten de Malazgirt Zaferi sonrasında (1074) Türk hakimiyetine giren yöre, sırasıyla Danişmentler, Mengücekliler, Anadolu Selçukluları, İlhanlılar, Eretnalılar, Kadı Burhanettin ve Mutahharten Erzincan Emirliğinin yönetiminde bulunmuştur[22]. 1398'de Osmanlı topraklarına katılan saha; doğu sınırında bulunmasına bağlı olarak zaman zaman el değiştirmekle beraber, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde kalmıştır. Osmanlı döneminde, önceleri Rum Beylerbeyliğine, daha sonra sırasıyla Erzurum, Trabzon ve Sivas Vilayetlerine bağlı bir sancak merkezi olmuş[23] ve etrafındaki daha küçük yerleşmeleri kendisine bağlamıştır. Korunaklı kalesi, şap madenleri ve ulaşım şartlarının oluşturduğu iktisadi canlılık, devrin şartları içerisinde bu şehrin küçülmesini önlemiştir. Hatta şehir, Anadolu'nun diğer şehirleri kadar hızlı olmasa bile büyümüştür.

---

[19] OSTROGORSKY, G.,1991, a. g. e., s. 235

[20] BRYER, A.-WİNFİELD, D.,1985, The Byzantine Monuments and Topography of the Pontus, Section XVI Koloneia, Washington D. C, s. 147

[21] DARKOT, B., a. g. md.,s. 281

[22] BİLGİLİ, A. S., 1989 , a. g. t., s. 19-24

[23] BAYKARA,T., 1988, a. g. e., s. 100

Tarihi devirler içerisinde Şebinkarahisar, sahilde yaşayan nüfusun korsanlardan korumak amacıyla değerli mallarını bıraktığı bir kale durumundaydı[24]. Ayrıca, Bizans döneminden itibaren önemli bir sınır şehriydi. Burada üretilen şap madeni Kerazus (Giresun)' dan ihraç ediliyordu[25]. XV. Asır ortalarına kadar Avrupa ile alışverişte ilk sırayı alan şap, boyacılıktaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan talep azalmasıyla eski önemini kaybetmiştir[26].

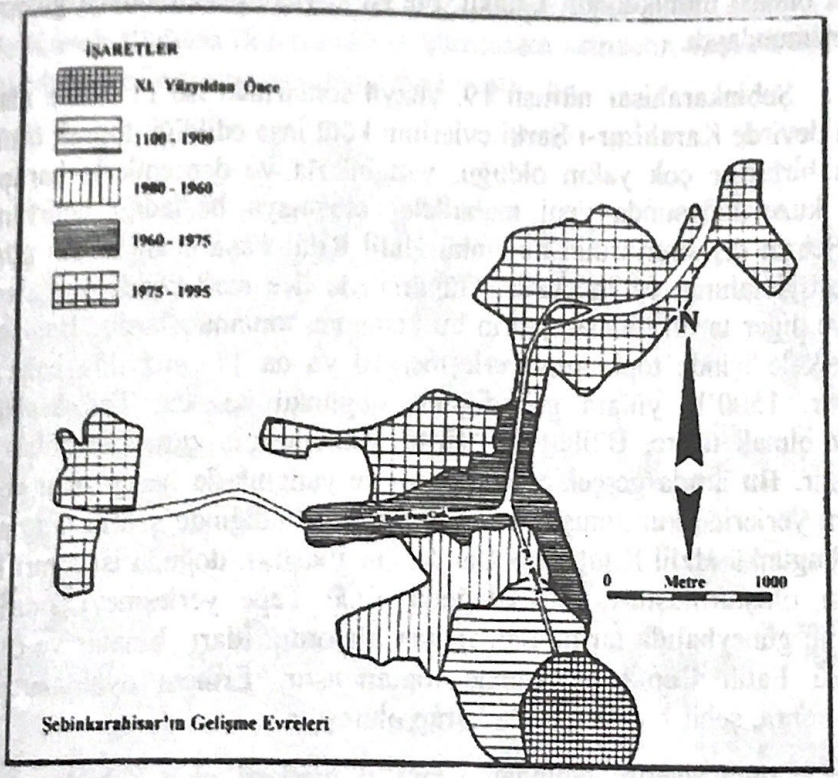
Şehrin sınırlarının, 1500'lü yıllara kadarki durumu hakkında söylenecek şeyler ancak bir tahmin ya da iddia şeklinde olacaktır. İlk önce kale içerisinde kurulmuş bulunan ikametgâh alanları daha sonraki devirlerde kalenin dışına taşmıştır (Şekil 6). Gerçekten de dış kale içerisinde yer alan kalıntılar buranın yoğun bir şekilde yerleşilmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Kale içerisinde bulunan su kanalları ve sarnıçları burada yaşayan nüfusun ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılmıştır.

Tahrir defterlerine göre (1520 ve 1569), şehrin 7 tane mahallesi bulunmaktadır. Ayrıca, kale içinde yaşayan 265 kişi bulunmaktadır[27]. Bu durum, yerleşmenin kale dışına taşmasının 1500'lerden önce olduğunu düşündürmektedir. Kanaatimizce, bu olay 11. yüzyılda Türklerin fethiyle beraber gerçekleşmiş olmalıdır. Çünkü, buraların Türkler tarafından fethi ile bir huzur ve güvenlik ortamı oluşmuştur. Ayrıca, yöreye yeni göç eden Türklerin kale dışına yerleşmiş olmaları da akla uygun gelmektedir.

Belirtildiği gibi 1500'lü yıllarda Şebinkarahisar yedi mahalleden meydana gelmekteydi. 1569 itibariyle Hacı Halim, Bülbül, Suva, Miyane, Güngörmez, Kilisa ve Deve Mahallelerinde yaşayan toplam nüfus 508 hane ve 3 417 kişiydi. Mahalle sayısının fazla oluşuna rağmen nüfusun azlığı, mahallelerin çok küçük olduğunu göstermektedir. Belki de, bu mahallelerin bir kısmı kale içerisinde yer alıyordu.

---

[24] EVLİYA ÇELEBİ, a. g. e., s. 677-680
[25] DARKOT, B., a. g. md., s. 280
[26] TURAN, Ş., 1988, *Karadeniz Ticaretinde Anadolu Şehirlerinin Yeri*, 1. Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri, Samsun, s. 155
[27] BİLGİLİ, A.,S., 1989, a. g. t., s. 45-49



Şekil 6. Şebinkarahisar'ın Gelişme Evreleri

Karahisar-ı Şarki Sancağına bağlı 415 Köy (Karye), 185 mezraa, 26 çiftlik ve 199 değirmen yerleşmesi bulunmaktaydı[28]. Bugünkü Şebinkarahisar'ın bulunduğu sahada bulunan köylerin sayısı 70'i geçmekteydi. Aynı sahada bu köy yerleşmelerine ve kaza merkezine bağlı durumda, bir kısmı bugün köy ya da mahalle yerleşmesi durumuna gelmiş 42 mezraa ve 12 çiftlik yerleşmesi bulunuyordu.. Ayrıca, boyahane, bozahane, mumhane ve şaphane gibi imalâthaneler, şehrin ekonomik aktivitesini arttırıyordu[29].

Şebinkarahisar'dan 1647'de geçen Evliya Çelebi ise kale içerisinde 70 ev bulunduğunu, kasabada 9 mahalle ve 1600 toprak örtülü ev olduğunu bildirmektedir[30]. Yine bu kaynağa göre, kasabada 3 tekke, 2 hamam, 4 han, 7 ilk mektep ve 750 tane dükkân bulunmaktadır. Bu durum şehrin hızlı bir şekilde büyüdüğünü göstermektedir. Şehrin gelişmesinde, Celalî isyanlarının

---

[28] BİLGİLİ, A. S., 1989, a. g. t.'den çıkarılmıştır.
[29] a. g. t., s. 51, 200
[30] EVLİYA ÇELEBİ, a. g. e., s. 677-680

da rolü olması mümkündür. Çünkü, burası köylere göre oldukça güvenli bir yer durumundaydı.

Şebinkarahisar nüfusu 19. yüzyıl sonlarında ise 11 700'e ulaşmıştır. Bu devirde Karahisar-ı Şarki evlerinin kötü inşa edildiği, toprak örtülü bu evlerin birbirine çok yakın olduğu, yangınlarla ve depremlerle harap olan şehrin kuzeydoğusunda yeni mahalleler oluşmaya başladığı belirtilmektedir[31]. Şehrin dış sınırlarının bugünkü Halil Rıfat Paşa Caddesi'nin güneyinden geçtiği tahmin edilmektedir. Günümüzde ilçe merkezinde yer alan eski evler ve diğer tarihi binalar şehrin bu kısmında toplanmışlardır. Başlangıçta, sadece kale içinde toplanmış yerleşme, 10 ya da 11. yüzyılda kale dışına taşmıştır. 1500'lü yıllara gelindiğinde bugünkü Kızılca, Taş Mahalleleri merkez olmak üzere, Bülbül ve Müftü Mahallesinin güney kısımları iskân edilmiştir. Bu arada gerçekleşen deprem ve yangınlarla harap olan kesimler ise aynı yerlerine kurulmuşlardır. 1900'lere gelindiğinde şehrin sınırları kuzeyde bugünkü Halil Rıfat Paşa Caddesi'ne ulaşmış, doğuda ise sınırı Konuk Caddesi oluşturmuştur. Güneydoğuda Kale Tepe yerleşmeyi sınırlarken, güney ve güneybatıda tarım alanları yer alıyordu. İdari binalar ve çarşı ise bugünkü Fatih Camii çevresinde toplanmıştır. Ermeni ayaklanmasından (1915) sonra, şehir büyük oranda harap olmuştur.

Cumhuriyetin ilanından sonra il merkezi olan Şebinkarahisar'da yeni bir yapılanma başlamış, şehir kuzeye doğru gelişmeye başlamıştır. Atatürk'ün Şebinkarahisar'a geldiği sırada şehir bu değişim sürecini yaşıyordu (1924). Halil Rıfat Paşa ve Konuk caddelerinde yapılaşma devam etmekteydi (Foto 2). İlk imar planı 1930'da hazırlandı[32]. Ancak şehrin kapsamlı ve çeşitli değişikliklerle günümüze kadar ulaşan planı 1939'da yapılmıştır. Böylece şehrin ticaret fonksiyon alanları Konuk Caddesi'ne, idare fonksiyon alanları ise Halil Rıfat Paşa Caddesi'ne doğru kaymaya başlamıştır. Şehir 1933'te ilçe merkezi haline getirilmesine rağmen, 1970'li yıllara kadar bu süreç devam etmiştir. Bu arada 1961'de meydana gelen ve çarşının tamamen ortadan kalkmasına neden olan yangın ile, ticari fonksiyon sahası Konuk Caddesi'nin kuzey ucuna kaymıştır. Bu caddenin Halil Rıfat Paşa Caddesi ile birleştiği bu yer, günümüzde de ticaret işyerlerinin toplandığı alan durumundadır. Gene aynı süreç içerisinde, bir çok resmi binanın Halil Rıfat Paşa Caddesi üzerinde kurulması, ayrıca bu caddenin ve devamının Giresun ve Alucra'ya giden yol üzerinde yer alması, yerleşmenin bu cadde etrafında

[31] CUİNET, V., a. g. e., s. 779
[32] OKUTAN, H., T.,1944, Şebinkarahisar ve Civarı, Yeşil Gireson Matbaası, Giresun

toplanmasına ve caddenin kuzeyine doğru kaymasına neden olmuştur. Aynı şekilde Konuk Caddesi doğusunda da yapılaşma artmıştır. Buna bağlı olarak Bülbül Mahallesi'nin sınırları çok genişlemiştir.

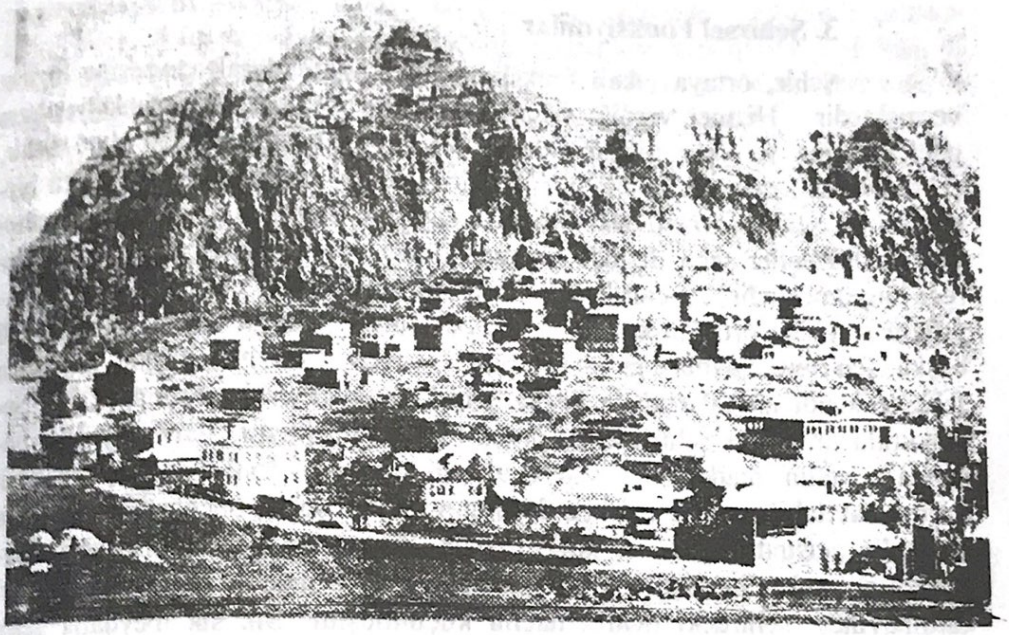


Foto 3. 1924 Yılındaki Şebinkarahisar'dan bir görünüm

Şehirdeki bütün resmi daireler, bazı okullar ve bazı sağlık tesisleri 1970'lerden günümüze kadar olan süreçte, Halil Rıfat Paşa Caddesi boyunca toplanmışlardır. Ticaret işyerleri ise Konuk Caddesi'nde (Foto 3), bu caddenin Halil Rıfat Paşa Caddesi ile kesiştiği meydanın çevresinde, kısmen buraya açılan ara sokaklarda ve yandıktan sonra yeniden inşa edilen eski çarşıda toplanmıştır. Eski çarşıda bulunan iş yerleri, ya atölye tipi üretim yapan küçük işletmeler ya da depo durumundadır. Konut yerleşim alanları ise, Halil Rıfat Paşa Caddesi kuzeyinde gelişerek, su deposuna kadar olan alan içerisini plânlı bir şekilde kaplamıştır. Bu genişleme batıda ve doğuda da devam etmiş, böylece Konuk Caddesi doğusu Fatih Mahallesi adıyla, Bülbül Mahallesi'nden ayrılmıştır. Batıda ise daha düzensiz olarak, Köy hizmetleri hizmet binasına kadar ulaşmıştır. Aslında, bu sınırlar şehrin gerçek sınırlarıdır.

Belediye sınırları içerisinde bulunan uzak mahallelerde ise yerleşme gevşek dokuludur. Bu mahallelerin bazılarının merkezi yerlerinde bir ticaret fonksiyon alanı oluşmuş ve toplulaşma eğilimi belirmiştir. Bunun dışında yerleşmeler, gevşek dokuludur, kenar kısımlarında dağılma eğilimi

gösterirler ve yerleşme grup ve çekirdekleri km. lerce uzakta yer alabilmektedir. Şehrin uzak mahallelerinin aslında birer köy yerleşmesi olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

3. Şehirsel Fonksiyonlar

Şehir, ortaya çıkan fonksiyonlarına bağlı olarak çevresine hizmet vermektedir. Hizmet verdiği sahanın genişliği ise, şehirdeki fonksiyonların güçlenmesine ve yeni fonksiyonların ortaya çıkmasına neden olur. Şehir, çevresindeki sahaların çeşitli hizmetlerinin odağı durumundadır. Çeşitli hizmetleri ile şehir, çevresindeki sahayı dolaylı ve dolaysız olarak etkilemektedir. Bu hizmetler şehir dışında ne kadar uzağa yayılırsa, şehrin önemi o derece büyümektedir[33]. Şehirdeki belirgin fonksiyonların çeşitli şekillerde zayıflaması ya da ortadan kalkması ise, çevredeki nüfusun fonksiyonları güçlü başka şehirlere kaymasına neden olur. Ayrıca, fonksiyonelliğini kaybeden şehirler kendi nüfuslarını da başka şehirlere göndermek zorunda kalır. Şebinkarahisar bu tür şehirlere bir örnek teşkil etmektedir. Tarihi devirler boyunca yönetim, madencilik, askeri, ulaşım ve sanayi fonksiyonları açısından önemli sayılabilecek bir merkez durumundaki bu şehir; önce askeri ve sonra madenler açısından önemini kaybetmiştir. Bu durum ticari aktivitesini kaybetmesine neden olmuştur. Çünkü, askerlerin ve maden işçilerinin gelirleri katılmayınca, şehirdeki ticaret hacmi küçülmüştür. Sık sık meydana gelen yangınlar ve depremlerin de şehrin gerilemesinde etkili olduğu söylenebilir. Son olarak il merkezi iken 1933'de ilçe merkezi olarak küçülmesi sonucu, yönetim fonksiyonu bakımından etki sahası daralan bu şehir; coğrafî çevrenin ortaya çıkardığı olumsuzlukları ortadan kaldıramadığı ve ülkemizde yaşanan sanayileşme sürecindeki yerini alamadığı için, önemli miktarda nüfus kaybına uğramıştır. Şebinkarahisar, günümüzde fonksiyonları oldukça zayıflamış ve hinterlandı daralmış bir şehir olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şebinkarahisar'da, çalışan nüfusun sektörel dağılımında 1996 yılı itibariyle, en fazla nüfusun hizmetler sektöründe çalıştığı görülmektedir (1783 kişi, % 44.2). İkinci sırada ise tarım sektörü gelmektedir (1768 kişi, % 43.9). Sanayi sektöründe ise 379 (% 9.5) kişi çalışıyordu.

3.1. Hizmetler Fonksiyonu

---

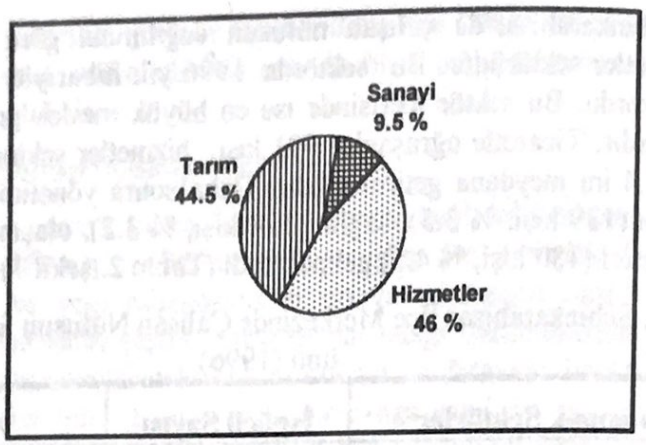
[33] KARABORAN, H., 1989, *Şehir Coğrafyası ve Şehirsel Fonksiyonlar*, Fırat Ün. Dergisi (Sosyal Bilimler), cilt:3,sayı:1, Elazığ, s. 81-118

Şebinkarahisar'da çalışan nüfusun dağılımına göre en kalabalık sektör, hizmetler sektörüdür. Bu sektörde, 1996 yılı itibariyle 1828 kişi (% 46.0) çalışıyordu. Bu sektör içerisinde ise en büyük meslek grubunu ticaret oluşturmaktadır. Ticaretle uğraşanlar 691 kişi, hizmetler sektöründe çalışanların % 17.4'ini meydana getirmektedir. Daha sonra yönetim (526 kişi, % 13.2), eğitim (139 kişi, % 3.5), sağlık (124 kişi, % 3.2), ulaşım (168 kişi, % 4.2) ve diğerleri (180 kişi, % 4.5) gelmekteydi (Tablo 2.,şekil 7)

Tablo 2. Şebinkarahisar İlçe Merkezinde Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı (1996)

	Ekonomik Sektörler	İşgücü Sayısı	%'si
1.	**Hizmetler**	**1828**	**46.0**
a.	Ticaret	691	17.4
b.	Yönetim	526	13.2
c.	Eğitim	139	3.5
d.	Sağlık	124	3.2
e.	Ulaşım	168	4.2
f.	Diğerleri	180	4.5
2.	**Tarım**	**1768**	**44.5**
3.	**Sanayi**	**379**	**9.5**
	Toplam	**3975**	**100.0**

Kaynak: Şebinkarahisar Kaymakamlığı, Mal Müdürlüğü, Esnaf ve Sanatkârlar Odası kayıtları ve gözlem neticelerinden



Şekil 7. Şebinkarahisar İlçe Merkezinde Çalışan Nüfusun Sektörel Dağılımı (1996)

3.1.1. Yönetim Fonksiyonu

Belki de, Şebinkarahisar şehrini mevcut durumuyla ayakta tutan, başka bir ifade ile diğer fonksiyonları güçlendiren başlıca faktör yönetim fonksiyonudur. İdari açıdan belli bir sahada yayılmış bulunan çeşitli yerleşmelerin kendisine bağlı bulunduğu şehir, bir merkezî yer özelliği kazanır. Bu merkeziyet, yönetim sınırları içerisindeki çeşitli kamu hizmetlerini sürdüren kuruluşların şehirde olmasından kaynaklanır. Böylece, bazı hizmetlerden faydalanmak isteyen yönetim sınırları içerisindeki nüfus, hizmet verebilecek kuruluşların bulunduğu şehre gelmek zorunda kalır.

Şebinkarahisar, tarihi devirler içerisinde sahip olduğu yönetim fonksiyonu nispeten zayıflamış bir şehirdir. Gerçekten de, Şebinkarahisar 1800'lü yıllarda 4 kazanın kendisine bağlı bulunduğu bir sancak merkezi durumundadır (Hamidiye, Koyulhisar, Suşehri, Alucra)[34]. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında ise (1923-1933) Karahisar-ı Şarki, genç Cumhuriyetin il merkezlerinden birisidir ve Alucra, Mesudiye, Koyulhisar, Suşehri ilçeleri buraya bağlıdır[35]. Ayrıca, günümüzde 4 tanesi ilçe haline getirilmiş durumdaki 8 nahiye merkezi de Şebinkarahisar'a bağlıydı. Böylece çok geniş bir saha Şebinkarahisar'ın yönetim hizmetlerinden faydalanıyordu. Ancak, 1933 yılında Şebinkarahisar ilçe haline dönüştürülüp Giresun'a, Koyulhisar ve Suşehri Sivas'a, Alucra Giresun'a ve Mesudiye Ordu'ya bağlanınca şehrin

---

[34] CUİNET,V., 1892, a. g. e., s. 776

[35] TÜRKİYE CUMHURİYETİ SALNAMESİ, 1927-1928, Matbuatı Müdüriyet Umumiyesi Neşriyatı, Ankara, s. 1038

yönetim bölgesi daralmıştır. Günümüzde Şebinkarahisar 57 köy yerleşmesinin idari açıdan kendisine bağlı bulunduğu bir şehir yerleşmesidir.

Tablo 3. Şebinkarahisar İlçe Merkezinde Kamu Kuruluşlarında Çalışanların Kurumlarına Göre Dağılımı (1996)

Kurum Adı	Çalışan Sayısı	%'si	Kurum	Çalışan Sayısı	%'si
İlçe Müftülüğü	98	18.6	İlçe Tarım Müd.	19	3.6
Belediye	92	17.5	P.T.T.	16	3.0
Adliye	76	14.4	Kadastro Müd.	15	2.9
Orman İşlt. Müd.	65	12.4	İlçe Jandarma Kom.	12	2.3
Emniyet Müd.	25	4.8	Kaymakamlık	7	1.3
Tekel	23	4.4	Diğerleri	57	10.8
Mal Müdürlüğü	21	4.0	Toplam	526	100.0

Kaynak: Şebinkarahisar Kaymakamlığı kayıtları

İlçe yönetim merkezi olmasından dolayı ve Şebinkarahisar'daki kamu kuruluşlarında önemli ölçüde işgücü istihdamı sağlanmıştır. Yönetim hizmetlerinde çalışanlar 526 kişidir ve bütün çalışanların % 13.2 sini oluşturmaktadır. Bu sektörde çalışanlar genellikle şehir ve çevresinden sağlandığından, saha dışına göçler kısmen engellenmiş, kırsal kesimden merkeze göçler gerçekleşmiştir. Böylece, nüfus artışlarıyla yerleşmede işbölümü ve şehirsel fonksiyonların gelişmesi sağlanmıştır[36]. Bazı kamu kuruluşlarının hizmet bölgelerinin ilçe yönetim bölgesi sınırlarının dışına taşıyor olması, bu fonksiyona bağlı olarak etki bölgesinin genişlemesine neden olmuştur. Gerçekten de, İlçe Orman İşletme Müdürlüğü'nün görev bölgesi Alucra ilçesini, Şebinkarahisar Ağır Ceza Mahkemesi görev bölgesi ise Alucra, Çamoluk, Gölova, Akıncılar, Koyulhisar, Suşehri ilçelerini kapsamaktaydı. İlçe merkezindeki en fazla işgücü çalıştıran kuruluşları İlçe Müftülüğü (98 kişi, %

[36] BULUT, İ., 1992, , Beşeri ve İktisadi Coğrafya Açısından Bir Araştırma:Erbaa Ovası ve Çevresi (basılmamış doktora tezi) Atatürk Ün. Sosyal Bil. Enst., Erzurum s. 197

18.6), Belediye (92 kişi, % 17.5), Adliye (76 kişi, % 14.4), Orman işletme Müdürlüğü (65 kişi, % 12.4), İlçe Emniyet Müdürlüğü (25 kişi, % 4.8) olarak sıralamak mümkündür (Tablo 3).

3.1.2. Ticaret Fonksiyonu

Halihazırda 57 köy yerleşmesinin yayıldığı bir sahaya ticari bir merkez oluşturan Şebinkarahisar'ın çevresine hizmet sunduğu en önemli sektör, ticarettir. Şehirdeki ticari işyeri sayısı 1996 yılı itibariyle 453'tür. Bu sektörde çalışan 691 kişi bütün çalışanların % 17.4'ünü meydana getirmektedir.

Şehirde ticari işyerlerinin çoğunluğunu hizmetler sektörü içerisinde değerlendirilen işletmeler oluşturmaktadır (166 işyeri, % 36.6). Bu işyerlerinin çokluğu, yörenin ekonomik karakterinin bir yansımasıdır. Bu işyerleri içerisinde en büyük paya, kahvehanelerin sahip oluşu ise daha ilgi çekicidir (48 işyeri, % 28.9). Çünkü, küçük bir şehirde bu işyerlerinin fazla oluşu, işsizliğin bir göstergesi sayılabilir. Bu sektörde yer tutan diğer önemli iş yerleri oto tamircileri (20 işyeri), berberler (10 işyeri), lokantalar (9 işyeri) gibi işletmelerdir (Tablo 4.).

Sayısal olarak, ticari işyerleri arasındaki ikinci büyük grubu, perakende satış yapılan işyerleri oluşturmaktadır (149 işyeri, % 32.9). Perakende satış yapılan işyerleri arasında günlük ihtiyaçlara cevap veren (bakkal-market, manav) ile periyodik ihtiyaçların satıldığı (konfeksiyon, beyaz eşya, ayakkabıcı gibi) işyerleri daha fazladır. Perakende satış yapılan işyerleri Şebinkarahisar idari sınırları içerisinde kalan sahanın dışındaki yerleşmelere de hizmet vermektedir. Her hafta salı günleri kurulan ilçe pazarı nedeniyle Şebinkarahisar köylerinden ve çevre ilçelere bağlı köylerden (Şebinkarahisar'a kendi ilçe merkezlerinden daha yakın olan köyler) çok sayıda insan Şebinkarahisar'a gelerek ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Foto 3.). Çünkü, köylerde ihtiyaçlara cevap verebilecek ticari işyerleri bulunmamaktadır. Bunun dışında, cuma günleri kurulan Altınçevre-Kısık Pazarı ile pazar günleri kurulan Saraycık pazarlarına da çok sayıda Şebinkarahisar esnafı ve yakın köylerden gelenler katılmaktadır.

Tablo 4. Şebinkarahisar'da Ticari İşyerleri Sayıları (1996)

A-İMALAT	Sayı	Demirci	7	Konfeksiyon	18	D-HİZMETLER		Fotoğrafçı	3
Süt Ürünlüri	2	B-TOPTANT.		Elektrik Malz.	8	Kahvehane	48	Lokanta	9
Tornacı	3	Bakkaliye	8	Tüpgaz Bayii	4	Birahane	4	Kundura Tamiri	5
Değirmen	2	İnşaat Malz.	9	Kasap	4	TV. Tamircisi	4	Bankalar	3
Kaynakçı	2	Zahireci	1	Halıcı	1	Otel	2	Akaryakıt İstas.	2
Zirai Aletler	10	Derici	6	Av Bayii	1	Oto tamiri	20	Otobüs İşlt.	6
Kundura	4	Manifatura	5	Züccaciye	2	Kuru Temizleme	1	Doktor Muaye.	2
Sobacı	1	Gübreci	1	Mobilya-B. Eşya	7	Su tesisatçısı	4	Diş Hekimi	1
Fırın	8	Canlı Hayvan	7	Gazete Bayii	2	Matbaa	1	Radyo İst.	1
Semerci	4	Yemci	5	Kuyumcu	2	Taksi Durağı	1	Yerel Gazete	1
Marangoz	24	Sac Satıcısı	2	Seyyar Satıcı	6	Oto Alım-Satım	4	Muhasebe	1
Terzi	13	Kömürcü	3	Eczane	2	Oto Yedek Parça	5	Avukat	3
Mermerci	1	C.PERAKENDE		Ayakkabıcı	7	Kafe-Pastane	4	Diğerleri	19
Bakırcı	5	Bakkal-Market	69	Saatçı	2	Saat Tamircisi	2		
Saraç	5	Manav	13	Hediyelik Eşy.	1	Berber	10	Toplam	453

Kaynak: Esnaf Kefalet Koop., Ticaret Odası kayıtları ve gözlem neticelerinden çıkarılmıştır.



Foto 4. Pazar kurulduğu Salı günü kalabalıklaşan Konuk Caddesi'nden bir görünüm

Toptan ticaret işyerleri ise 47 tanedir (% 10.4). Bunlar arasında yine bakkaliye ve inşaat malzemesi satan işyerleri başta gelmektedir. Aslında toptancı işyerleri perakende satış da yapmaktadır. Bu açıdan gerçek manada bir ayırım yapabilmek oldukça güçtür.

Şebinkarahisar, hizmet alanına pazarladığı maddeleri, değişik şehirlerden temin etmektedir. İstanbul ve Ankara bunların başında gelmektedir. Bunun dışında yakın merkezlerden de (Sivas, Erzincan, Tokat, Giresun) ihtiyaçlarını temin edebilmektedir. Şebinkarahisar'dan dışarıya pazarlanan ticari ürünlerin başında canlı hayvan ve hayvan ürünleri gelmektedir. Bunun dışında dut pekmezi, pestil, ceviz, bal gibi ürünleri ile de meşhur olan Şebinkarahisar, ürünlerin büyük çoğunluğunu İstanbul ve Ankara'ya pazarlamaktadır.

3.1.3. Eğitim, Kültür ve Sağlık Fonksiyonları

Şebinkarahisar'da eğitim sektöründe 139 kişi çalışıyordu ve bunlar bütün çalışanların % 3.5'ini meydana getiriyordu. İlçe sınırları içerisinde bulunan bütün orta dereceli okullar, şehirde yer almaktadır. Bu durum, kırsal

alanda ilkokulu bitiren öğrencilerin eğitim amacıyla Şebinkarahisar'a gelmesine neden olmuştur. Ayrıca, çevre köylerdeki ilkokul öğrencilerinin bir kısmı da taşımalı sistemle ilçe merkezinde eğitim görmektedir. Şehirde yer alan, İmamhatip Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi, Kız Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi ve Şebinkarahisar Lisesi öncelikle Şebinkarahisar köylerinden, bunun dışında Alucra ve Çamoluk'tan gelen öğrencilere eğitim vermektedir. Öğrenciler, okul pansiyonları,özel yurtlar ve evlerde barınmaktadır.

Şehirde bulunan orta dereceli okullarda 1995 yılı itibariyle öğrenim gören öğrenci sayısı 962 idi. Bu okullardan iki tanesi merkezi sistemle öğrenci aldığı için Türkiye'nin değişik yörelerinden öğrencisi bulunmaktaydı. Endüstri ve Sağlık Meslek Lisesi dışındaki ortaöğretim kurumu öğrencilerinin hemen tamamı Şebinkarahisar ve köylerinden gelirken, belirtilen okulların öğrencilerinin bir kısmı Şebinkarahisar dışından gelmiştir. Endüstri Meslek lisesi öğrencilerinin 1996 yılı itibariyle % 18.8 (60 öğrenci)'i, Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinin % 24.7 (43 öğrenci)'si Şebinkarahisar dışından gelen öğrencilerden meydana geliyordu. Bunların dışında, Şebinkarahisar Meslek Yüksek Okulu'nda Türkiye'nin değişik yerlerinden gelen 200 öğrenci öğrenim görmektedir.

Şebinkarahisar Halk Eğitim Merkezi Faaliyetleri, Hisar FM. radyosu,Yeni Şebinkarahisar gazetesi yayınlarına ve İlçe Kültür Merkezi Müdürlüğü faaliyetlerine bağlı olarak şehir, çevresi için bir kültür merkezidir. Halk Eğitim Merkezi ve Kültür Merkezi faaliyetleri sadece idari sınırları kapsarken, radyo ve gazetenin yayınları Alucra ve Çamoluk ilçelerini de kapsamaktadır. Özelikle Alucra ve Çamoluk'ta yerel gazete bulunmayışı, bu yerleşmeleri Şebinkarahisar'a bağımlı kılmaktadır. Ayrıca, şehir merkezinde çeşitli siyasi parti, vakıf ve derneğin temsilcilikleri yer almaktadır.

İlçe merkezinde bulunan bir hastane, iki sağlık ocağı ve bir verem savaş dispanseri, idari sınırlar içerisindeki nüfusa, sağlık hizmeti vermektedir. Sağlık sektöründe çalışan 124 kişi, bütün çalışanların % 3.2'sini oluşturmaktadır. İlçe Devlet Hastanesi Alucra, Çamoluk gibi ilçelere de hizmet vermektedir. Şebinkarahisar Devlet Hastanesi'nden faydalanan hastalar arasında. % 17.4'ü çevre ilçelerden gelen hastalardan oluşmaktaydı. Bunlar arasında Alucra ve Çamoluk önde gelirken Suşehri, Koyulhisar ve hatta Şiran köylerinden gelenler bile bulunuyordu (1995). Ancak, bu hizmet hastanede bulunan doktorların niteliğine göre değişebilmektedir. İlçede, bulunmayan bir uzman doktor, Örneğin Alucra'da bulunuyorsa Şebinkarahi-

sar'dan Alucra'ya da hasta akışı olabilmektedir. Çamoluk ise büyük oranda Şebinkarahisar'daki sağlık hizmetlerinden faydalanmaktadır.

3.1.4. Ulaşım ve Diğer Hizmet Fonksiyonları

Şebinkarahisar eski çağlardan bu yana, ulaşım açısından önemli bir konumda bulunmaktadır. Çünkü; Kelkit Çayı vadisine açılan Avutmuş Çayı vadisi, bir *tabii yol* [37] vazifesi görmektedir. Bu vadiden 1715 m. yükseltideki Fındıkbeli Geçidi'ni kullanarak kolaylıkla Şiran'a, oradan da Kelkit-Köse-Bayburt'a ulaşılabilmektedir. Bu yol Bizans devrinde bile kullanılan önemli bir askeri yol durumundaydı[38]. Ayrıca İç Anadolu' yu Giresun Limanı'na bağlayan yol da, buradan geçmektedir. Bu durum Şebinkarahisar'a önemli bir kavşak noktası olma özelliği kazandırmaktadır. Zaten, idari fonksiyonunun yanısıra ilçe ticaretini ayakta tutan bir fonksiyon da, ilçenin bu konumundan kaynaklanan ulaşım fonksiyonudur. Böylece, askeri ve madencilik şehri olma kimliğini kaybeden merkez, idari fonksiyon ve ulaşımın getirdiği ticari avantajla varlığını koruyabilmiştir.

Şebinkarahisar,Edirne-İstanbul-Bolu-Amasya-Erzincan-Erzurum-Ağrı arasında uzanan E-80 karayoluna 35 km. uzunluğunda bir asfalt yol ile bağlıdır. Bu yol, ilçe merkezi içerisinden geçerek Tamzara Mahallesi önlerinde iki kola ayrılmaktadır. Kuzeye yönelen yol Dereli ve Giresun'a, doğuya yönelen yol ise Alucra-Şiran-Kelkit'e uzanmaktadır. Şehir, Giresun'a 108 km., Sivas'a 188, Erzincan'a 186, Gümüşhane'ye 169, Bayburt'a 205 ve Ankara'ya 588 km. uzaklıkta bulunmaktadır. Çevre şehir yerleşmelerinden Alucra 39 km, Suşehri 45, Koyulhisar 64 ve Dereli 66 km. uzaklıktadır. Şebinkarahisar'dan, haftanın her günü çevre şehirlere minibüslerle, haftada üç gün İstanbul ve Ankara'ya otobüslerle ulaşmak mümkündür.

Şebinkarahisar, merkezi bulunduğu yönetim bölgesinin, aynı zamanda ticari merkezini de meydana getirmektedir. Bu nedenle, ilçe pazarının kurulduğu salı günleri hemen hemen bütün köylerden ilçeye minübüs seferleri olmaktadır. Minübüsü olmayan köyler, ya başka köylerin minübüsü ile ya da traktörlerle ilçeye inmektedir.

Çok küçük olan asıl şehir merkezinde ulaşım genellikle yaya olarak gerçekleşirken, şehrin uzağında bulunan mahallelere belediye otobüsleri

---

[37] GÜRSOY, C., 1975, *Türkiye'nin Tabii Yolları*, T. C. D. ,Sayı:26, İstanbul, s. 24-33

[38] RAMSAY,W., M., 1960, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası: Çeviren: Mihri Pektaş), M. Eğitim Basımevi, İstanbul, s. 56

ile ulaşım sağlanabilmektedir. Ulaşım sektöründe çalışanların sayısı 168 kişidir ve bütün çalışanlar içinde % 4.2 oranında bir yer işgal eder.

Turistik kaynaklarının zenginliğine rağmen Şebinkarahisar'da turizm aktivitesi pek gelişmemiştir. Şebinkarahisar'da bulunan otel ve misafirhanelerde geceleyenler ise daha çok ticari amaçlarla ilçeye gelenlerdir. Ancak, Tamzara Mahallesi'nde yaklaşık olarak 15 ailenin pansiyonculuk yaptıkları ve evlerini yazı geçirmek amacıyla gelenlere kiraya verdikleri bilinmektedir.

3.2. Tarım Fonksiyonu

Hizmetler fonksiyonunun hakim durumda olduğu, Şebinkarahisar'da tarım ikinci sırada gelen temel fonksiyon durumundadır. Günümüzde başka sektörlerde çalışsa bile, hemen hemen bütün Şebinkarahisar'lıların tarım sektöründe de faaliyet gösterdikleri tespit edilmiştir. Hizmetler ve sanayi sektöründe çalışanlar, tarımla da uğraşmaktadır. Bu konuda kesin rakamlar vermek mümkün olmasa da, Şebinkarahisar'lı olan çalışanların yarıya yakınının ikinci iş olarak tarımla uğraştıkları tahmin edilmektedir.

Tarım sektöründe çalışanların sayısı, 1996 yılı itibariyle 1 768 olarak çıkarılmıştı. Bu sayı şehirdeki toplam işgücünün % 44.5'ine tekabül etmektedir. Böylece tarım fonksiyonu, hizmetler fonksiyonundan sonra en belirgin fonksiyon durumundadır. Ancak, ikinci iş olarak bu sektörde çalışanlar dahil edilebilse, tarım fonksiyonunun daha da ön plâna çıkacağına kuşku yoktur.

Tarım sektöründe çalışanların sayıları, şehir merkezinin uzağındaki mahallelerde artmaktadır. Esasen, mevcut tarım alanlarının dağılışı da buna uygundur. Merkezdeki, Kızılca, Taş, Bülbül, Fatih ve Müftü mahallelerinde tarım alanları daralırken, Kavaklar, Kırkgöz, Biroğul, İkioğul, Avutmuş, Kütküt ve Tamzara mahallelerinde ekili alanların miktarı artmaktadır. Merkez mahallelerde hizmet fonksiyonu alanları, uzak mahallelerde ise konut fonksiyon alanları ile beraber tarım alanları geniş yer tutmaktadır (Tablo 2. 45).

Şebinkarahisar şehrinde hayvancılık da yapılmaktadır. Bu faaliyetler, ziraatle birlikte sürdürülmektedir. Hayvancılık faaliyetinin mahallelere dağılımında da, şehir merkezi dışındaki mahallelerin bu faaliyetler açısından yoğun olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Şebinkarahisar'da Mahallelere Göre Tarım Alanlarının Dağılımı (1995, Dekar)

Mahalle	Buğday	Arpa	Tütün	Yonca	Korunga	Fiğ	Bağ-Bah.	Toplam
Kavaklar	300	250	48	10	10	50	200	868
Kütküt	100	50	131.5	12	8	20	300	621.5
Biroğul	1200	1000	391.5	300	-	200	380	3471.5
İkioğul	800	500	343	150	-	50	420	2263
Kırkgöz	500	500	194	50	20	150	360	1774
Tamzara	300	95	53.5	70	40	100	450	1108.5
Avutmuş	1700	1000	490.5	800	50	400	750	5190.5
Taş	100	50	173.5	-	-	10	200	533.5
Kızılca	-	-	30	-	-	-	10	40
Müftü	200	150	38	-	50	80	15	533
Fatih	20	20	32	-	-	-	15	87
Bülbül	-	-	21.5	-	-	-	100	121.5
Toplam	5220	3615	1947	1392	178	1060	3200	16612

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü Kayıtlarından.

İlçede üretilen tarım ürünlerinin büyük çoğunluğu, hayvancılık için kullanılmaktadır. İlçe merkezinin fazla üretimi ise köylere gitmektedir. Meyveler, pekmez ve meyve kurusu olarak şehir dışına da gönderilmektedir. Özellikle Şebinkarahisar cevizi, aranılan bir ceviz çeşididir. Şehirdeki ve kırsal alandaki tarım sahalarının verimsiz ve çoğunlukla problemli oluşu, üretimin düşük olması neticesini doğurmuştur. Buna bağlı olarak çevredeki tarım sahalarının şehir üzerindeki tesirleri zayıflamıştır. Örneğin, Şebinkarahisar'da *buğday pazarı, samanpazarı* gibi tarım ürünlerinin yoğunlukla satıldığı özel ticari alanlar oluşmamıştır. Ancak şehre bağlı mahallelerde üretilen çeşitli meyveler ve bunların yan ürünleri (pestil, meyve kurusu, ceviz, kuşburnu, dut pekmezi gibi.) şehirdeki bütün bakkal ve marketlerin önemli satış kalemlerini meydana getirmekte ve çoğunlukla büyük şehirlere pazarlanmaktadır.

3.3. Sanayi Fonksiyonu

Şehirleşmenin bugünkü anlamda ortaya çıkmasını sağlayan en önemli faktörlerden birisi olan sanayi, Şebinkarahisar için pek önemli bir fonksiyon olarak değerlendirilemez. Daha önce de belirtildiği gibi, 16. yüzyılın şartları içerisinde bozahane, şaphane, dabakhane, mumhane gibi üretim tesislerine sahip olan şehir, 19. yüzyılda iplik, havlu, çarşaf üretimiyle de ön plâna çıkmış[39], daha sonraki devirlerde ise bu açıdan önemini iyice yitirmiştir.

Günümüzde, şehirdeki sanayi işyerleri genel olarak atölye tipi işyerleridir. Hatta ev tipi diyebileceğimiz aile işyerleri de yaygındır. İlçe merkezindeki küçük imalâthanelerde ve Ber-Oner maden şirketinde çalışanların 1996 yılı itibariyle sayısı sadece 151 kişiydi ve bunlar bütün çalışanların % 3.8'ini meydana getiriyordu. Buna, inşaat sektöründe (Sanayi sitesi, çeşitli resmi kurum inşaatları ve yol düzenlemelerinde) çalışan 228 (% 5.7) kişiyi katınca, sanayi sektöründe çalışanların sayısı 379 ve oranı % 9.5 olmaktadır.

Böylece, tekrar gözden geçirilirse Şebinkarahisar' da çalışan toplam nüfusun % 46.0'ı hizmetler, % 9.5' i sanayi ve % 44.5'i tarım sektöründe yer almaktaydı. Bu durumda, şehir nüfusunun % 55.5'i tarım dışı sektörlerde çalışıyordu. Anlaşılıyor ki, DOĞANAY'ın tarım dışı sektörlerde çalışanların oranının % 50'yi geçmesi kriterine göre[40] Şebinkarahisar bir kent yerleşmesidir. Gerçekten de bütün olumsuzluklara rağmen yerleşmenin bütün özellikleri bunu göstermektedir.

4. Şehrin Etki Alanı

Şehirler ile çevresindeki bölgeler arasında sıkı bir bağlantı söz konusudur. Şehre bağlı bir sahanın sınırlandırılması, bu saha içindeki ekonomik ve sosyal şartlara bağlıdır[41]. Bu bağlantı karşılıklı olarak gerçekleşmektedir. Özellikle, şehrin yakın çevresi, şehrin fonksiyonlarının ortaya çıkardığı hizmetlerden faydalanırken, kendisi de şehrin bir takım ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Şebinkarahisar gibi küçük bir şehirde, etki bölgelerinin oluşması tartışma konusu olabilir. Ancak; Şebinkarahisar, bir takım şehirsel fonksi-

---

[39] ÖZTUNA,Y.,1983, Büyük Türkiye Tarihi, Ötüken Yayınevi, cilt: 13,İstanbul,s. 237

[40] DOĞANAY, H., 1997, a. g. e., s. 424

[41] GÖNEY, S., 1984, Şehir Coğrafyası I, İst. Ün. Ed. Fak. Yay. 2274, Coğrafya Enst. Yay. 91, İstanbul

yonların geliştiği bir şehir yerleşmesidir. Bu fonksiyonların, tamamından ya da bir kısmından devamlı veya aralıklarla faydalanan bir çevre bulunmaktadır. Bu durumda belirtilen çevrenin; şehrin etki alanında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Şehirleri çevreleyen sahalarda, merkezlerden çevreye doğru tesir alanları bakımından üç farklı kısım bulunmaktadır. Bunlara merkezden çevreye doğru, şehrin yakın çevresi (umland), şehrin ard ülkesi (hinterland) ve şehrin etki bölgesi adı verilmektedir[42]. Şehir bölgelerinin birbirlerinden keskin hatlarla değil de, bir geçiş kuşağı ile ayrıldığı bilinmekle beraber, bu bölgelerin iç içe daireler olmayabileceği de hatırlatılmalıdır. Bu bölgelerin oluşumu, doğal ve beşerî coğrafya faktörlerinin denetimindedir. Şebinkarahisar ve çevresindeki yerleşmeler, topoğrafik yapıya bağlı olarak vadiler boyunca yoğunlaşmışlardır. Şehrin kurulduğu yerin, iki taraftan yüksek kaya yamaçlarıyla sınırlanması; yerleşmenin bir yol boyunca uzanan ve diğer yolların şehre giriş yaptığı yerlerde, ışınsal çıkıntılar yapan bir görünümde olmasına yol açmıştır.

Şehrin umlandının ortaya çıkarılmasında tarafımızdan yapılan gözlemler ve mülâkatlar etkili olmuştur. Bu çalışmalar sırasında şehre günü birlik gidiş gelişin mümkün olduğu yerleşmelerde, şehirde çalışanların bulunup bulunmadığı, şehirdeki orta dereceli okullarda okuyanların bulunup bulunmadığı, şehirden buraya düzenli araç seferlerinin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği gibi hususlar dikkate alınmıştır. Buna göre; şehrin belediye sınırları içerisinde bulunan Tamzara, Kütküt, Avutmuş, Biroğul, İkioğul, Kırkgöz, Kavaklar ve Akbudak mahalleleri umland içinde kalmaktadır., Bayram, Yaycı ve Ekecek köyleri umlandın batı ve güney sınırlarını meydana getirirken, doğuda Hacıömer ve Yıltarıç köyleri umland içerisine girmektedir. Belki, batıdaki Saraycık ve Ahırcık köyleri de bu alana dahil edilebilir.

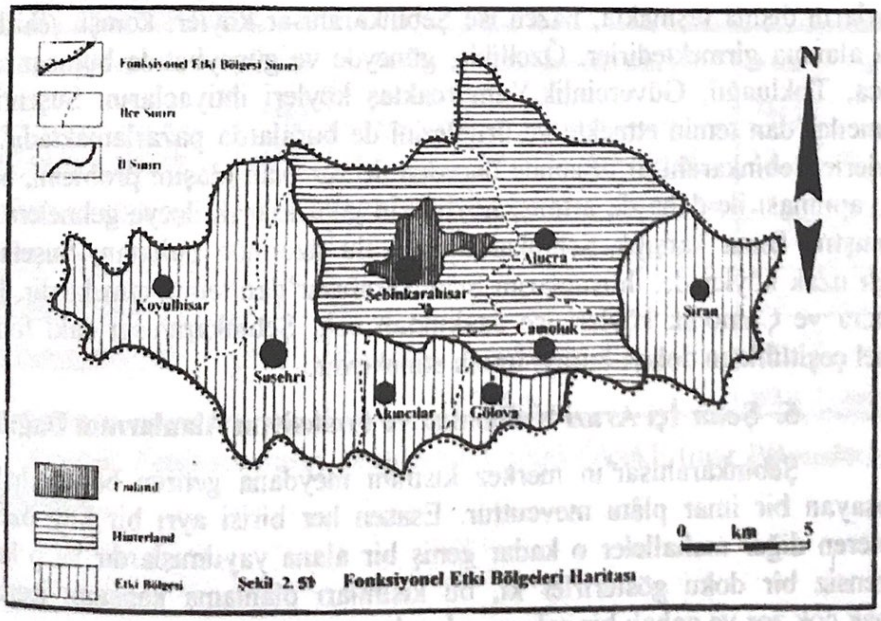
Köyler; umland içerisinde zayıf bir hareketliliğe sahipken, merkeze bağlı mahallelerin çok belirgin göstergelere sahip oldukları izlenmiştir. Gerçekten de, bu mahallelere şehirden haftanın her günü çok sayıda otobüs seferleri düzenlenmektedir. Bu otobüs seferleri haricinde çok sayıda özel araç şehre yolcu taşımaktadır. Mülâkatlar ve gözlemler her gün 500 civarında insanın şehir merkezindeki işine gittiği ve akşam döndüğünü ortaya koymuştur. Şehre yakın konumdaki bazı köylerde de (Bayram, Ekecek) 20 civarında insan her gün şehirdeki işlerine gelip gitmektedirler. Ticaret, eğlence, sağlık gibi nedenlerle de, çok sayıda insanın şehre gidip geldiği tahmin edilmekte-

[42] GÖNEY,S., 1984, a. g. e., s. 103

dir. Okul sezonunda ise, orta dereceli okullarındaki öğrencilerin % 50'si bu yer değiştirme hareketine katılmaktadır. Ayrıca, taşımalı eğitim yapan çevre köylerin öğrencileri her sabah, ilçeye getirilip akşam köye götürülmektedir. Şehir merkezinin ihtiyaç duyduğu tarım ürünleri, çoğunlukla bu çevreden karşılanmaktadır.

Şehrin hinterlandı ise her şeyden önce idari sınırları içerisinde kalan sahadır. Bu sahada bulunan nüfus idari hizmetler açısından ve buna bağlı olarak diğer ekonomik ve sosyal fonksiyonlar açısından Şebinkarahisar'a bağlı durumdadır. Bu çevrede yaşayan nüfusun bir kısmı, haftada en az bir gün şehre gelmekte ve bir çok ihtiyacını gidermektedir. Diğer günlerde de, ihtiyacın acilliğine göre şehre gelinmektedir. Bu yerleşmelerle şehir arasında çok düzenli ulaşım söz konusu değildir. Minübüsler, traktörler ve hayvanlar ulaşım aracı olarak kullanılır.

Şehirde faaliyet gösteren bazı fonksiyonel birimlerin hizmet alanı sınırları, idari sınırlarla çakışmamakta ve onun dışına taşmaktadır. Şebinkarahisar Ağır Ceza Mahkemesi, Şebinkarahisar, Alucra, Çamoluk, Gölova, Akıncılar, Suşehri ve Koyulhisar'ı içine alan bölgenin davalarına bakmaktadır. Şebinkarahisar Orman İşletme Müdürlüğü hizmet bölgesi içerisinde Alucra'da yer almaktadır (Şekil 8).



Şekil-8 Fonksiyonel Etki Bölgeleri Haritası

Şebinkarahisar Devlet Hastanesi'nden faydalanan hastalar arasında, % 17.4'ü çevre ilçelerden gelen hastalardan oluşmaktaydı. Bunlar arasında Alucra ve Çamoluk önde gelirken Suşehri, Koyulhisar ve hatta Şiran köylerinden gelenler bile bulunuyordu (1995). Kesin rakamlar ortaya konulamamakla beraber, çevre ilçelerin Şebinkarahisar'ın ticari fonksiyonlarından da faydalandığı bilinmektedir. Örneğin ilçede kurulan pazarlara, çevre ilçelere bağlı köylerden çok sayıda insan gelmektedir.

Şebinkarahisar'ın hinterlandının nerede son bulduğu ya da etki bölgesinin bulunup bulunmadığı, daha ayrıntılı araştırmalarla ortaya çıkarılabilir. Ancak, kesin olan bir şey var ki; şehrin bir umlandı ve hinterlandı vardır. İdari alan dışında özellikle Alucra ve Çamoluk hinterland içerisinde kalmaktadır. Diğer çevre ilçeler ya da bunların bazı köyleri de Şebinkarahisar'ın sunduğu şehirsel hizmetlerden faydalanabilmektedir. Çünkü, Şebinkarahisar tarihi devirler içerisinde pek çok çevre yerleşmeye merkez teşkil ediyordu. Dolayısıyla, eski geniş etki alanının bir kısmı günümüzde de şehrin hinterlandı içerisinde kalmıştır. Bu bağlamda, Şebinkarahisar şehirsel fonksiyonları yeni kazanan bir tarım kasabası değil; fonksiyonları nispeten zayıflayan, hizmet fonksiyonunun ön plâna geçtiği bir şehir yerleşmesidir.

Şebinkarahisar'ın ticari fonksiyonuna bağlı olarak ortaya çıkan etki alanı, genel olarak idari fonksiyon sahasının sınırları ile çakışırken; bazen bu sınırların dışına taşmakta, bazen ise Şebinkarahisar köyleri komşu şehirlerin etki alanına girmektedirler. Özellikle, güneyde ve güneybatıda bulunan, Yakınca, Tokluağıl, Güvercinlik,Yumurcaktaş köyleri ihtiyaçlarını Suşehri ve Akıncılar'dan temin etmekte ve ürünlerini de buralarda pazarlamaktadır. Bu köylerle Şebinkarahisar arasında önceden de var olan ulaşım problemi, barajın yapılması ile daha da artmış, köylülerin gölü aşarak ilçeye gelmeleri zorlaşmıştır. Buna karşılık Şebinkarahisar yolu üzerinde bulunan, Suşehri'ne bağlı uzak köyler de, ihtiyaçlarını Şebinkarahisar'dan temin etmektedir. Bazı Alucra ve Çamoluk köyleri ise uzaklıktan çok, Şebinkarahisar'daki fonksiyonel çeşitlilikten dolayı burayı tercih etmektedir.

5. Şehir İçi Arazi Kullanılışı ve Fonksiyon Alanlarının Dağılışı

Şebinkarahisar'ın merkez kısmını meydana getiren beş mahalleyi kapsayan bir imar plânı mevcuttur. Esasen her birisi ayrı bir köy özelliği gösteren diğer mahalleler o kadar geniş bir alana yayılmışlardır ve o kadar düzensiz bir doku gösterirler ki, bu kısımları plânlama kapsamı içerisine almak çok zor ve pahalı bir çalışma olacaktır.

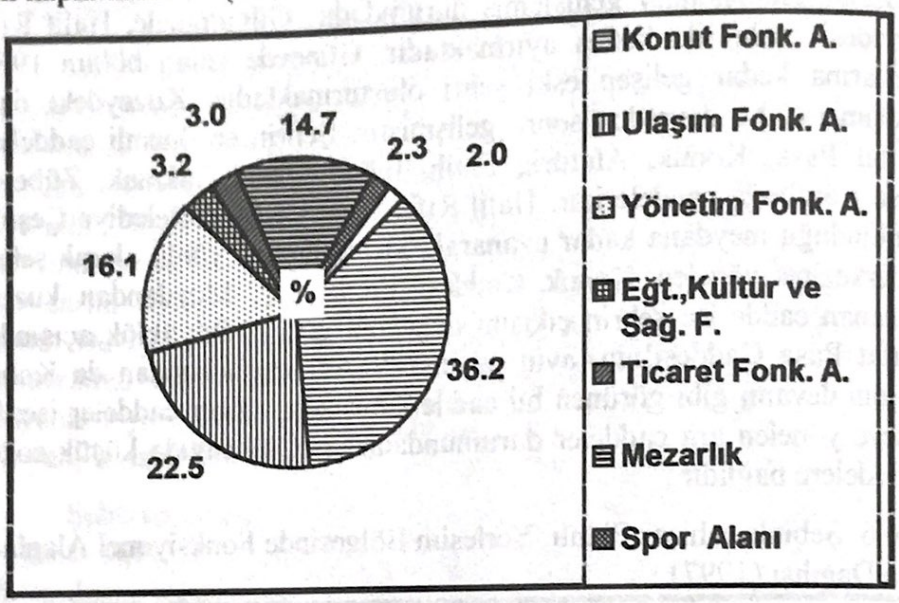
Şehir merkezi, Kale Tepe ile Meryem Dağı'nın dik, kayalık yamaçları arasında kalan boyun alanında kurulmuş durumdadır. Kuruluşundan bu yana güney-kuzey yönlü bir gelişme gösterdiği anlaşılan şehir, günümüzde doğu ve batı yönünde de genişlemeye başlamış durumdadır. Şehrin eski çekirdeği, klasik Türk şehirlerinde olduğu gibi evlerin birbirine yakın durumda bulunduğu dar sokaklardan meydana gelmektedir. Cumhuriyet Devri eseri olan ikinci kuşakta ise sokaklar genişlemiş durumdadır. Günümüzde, Halil Rıfat Paşa Caddesi şehri iki kısma ayırmaktadır. Güneyde kalan bölüm 1965-1970 yıllarına kadar gelişen eski şehri oluşturmaktadır. Kuzeydeki daha küçük kısım ise, bu devreden sonra gelişmiştir. Şehrin en önemli caddeleri; Halil Rıfat Paşa, Konuk, Atatürk, Fatih, İnönü, Fevzi Çakmak, Zübeyde Hanım ve Karaboğa caddeleridir. Halil Rıfat Paşa Caddesi Belediye Çeşmesi'nin bulunduğu meydana kadar uzanarak, kuzey-güney yönlü olarak şehrin tarihi merkezine yönelen Konuk Caddesi ile kesişir. Meydandan kuzeye doğru uzanan cadde ise şehrin çıkışını meydana getirir. Büyüklük açısından Halil Rıfat Paşa Caddesi'nin, aynı uzanışı göstermesi açısından da Konuk Caddesi'nin devamı gibi görünen bu cadde isimsizdir. Diğer caddeler ise; bu iki caddeye yönelen ara caddeler durumundadırlar. Çok sayıda küçük sokak ise bu caddelere bağlıdır .

Tablo 6. Şebinkarahisar Plânlı Yerleşim Bölgesinde Fonksiyonel Alanların Dağılışı (1997)

Fonksiyonel Alanlar	Alanı (ha.)	%'si	Fonksiyonel Alanlar	Alanı (ha.)	%'si
Konut Fonksiyon Alanları	142.3	36.2	Sanayi Fonksiyon Alanları	3.2	0.8
Ulaşım Fonksiyon Alanları	88.4	22.5	Karışık Fonksiyonlu Sahalar	2.7	0.7
Yönetim Fonksiyon Alanları	63.4	16.1	Park ve Çocuk Bahçeleri	2.0	0.5
Eğitim,Kültür ve Sağlık F. A.	12.6	3.2	Mezarlıklar	57.9	14.7
Ticaret Fonksiyon Alanları	11.9	3.0	Spor Alanları	9.0	2.3
			Toplam	**393.4**	**100.0**

Kaynak: Şebinkarahisar Belediyesi 1/5000 Ölçekli İmar Plânından hesaplanmıştır.

Şebinkarahisar merkez mahallelerini (Bülbül, Fatih, Kızılca, Müftü ve Taş mahalleleri) kapsayan plân sahasının genişliği yaklaşık olarak 763 ha. (763.2) olarak hesaplanmıştır. Ancak günümüzde şehrin yayılabildiği saha, plânda öngörülenin hemen hemen yarısına yakındır (393.4 ha.). Mevcut şehir bütün fonksiyonel alanlarıyla beraber bugün 393.4 hektarlık bir alan kaplamaktadır (Tablo 6, Şekil 9-10).

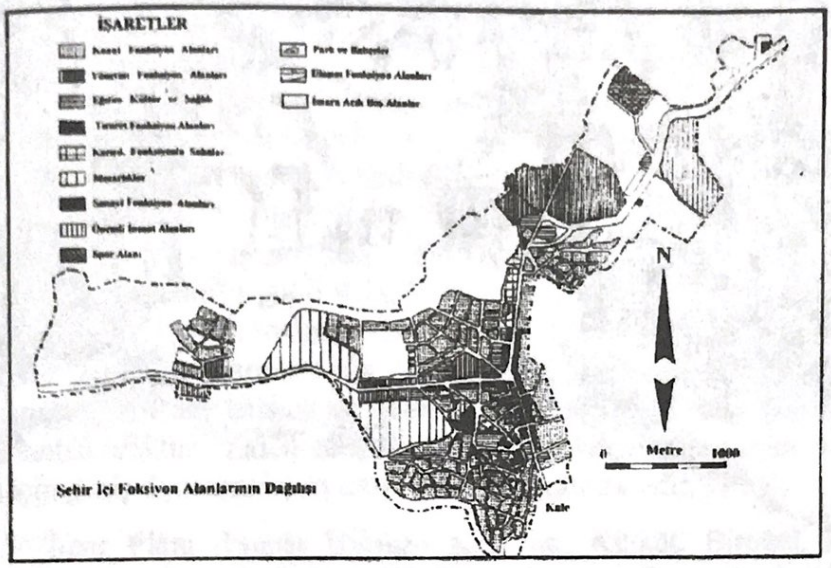


Şekil 9. Şehir Yerleşme Bölgesinde Fonksiyonel Alanların Dağılışı

Şehrin çekirdek kısmını meydana getiren ticaret fonksiyon sahaları, bütün yerleşmenin % 3.0 (11.9 ha.)'lük kesimini meydana getirmektedir. Diğer doğu şehirlerinde olduğu gibi, ticari fonksiyon sahası çarşıyı meydana getirir ve diğer cadde ve sokaklar bu fonksiyonel alana uzanmaktadır[43]. Şebinkarahisar kent merkezinde ticaret sahası bütün işyerlerini toplamıştır. Bu alan Konuk Caddesi, Çeşme Meydanı çevresinde, Fatih Camii çevresinde ve Halil Rıfat Paşa Caddesi'nde toplanmıştır. Günlük ve periyodik ihtiyaçların karşılandığı iş yerleri meydan çevresinde ve Halil Rıfat Paşa Caddesi'nde toplanırken, sanayi ve daha çok köy nüfusuna hizmet veren iş yerleri Fatih Camii çevresi ile Konuk Caddesi'nin buraya yakın kısımlarında toplanmıştır (Şekil 2. 50). Şehirden uzak olmalarına bağlı olarak şehir plânı dahilinde bulunmayan Avutmuş, Tamzara, Kırkgöz gibi mahallelerinin merkezi kısım-

[43] TOLUN-DENKER, B.,1976, Şehir İçi Arazi Kullanılışı, İst. Ün. Ed. Fak. Yay. No:2054 İ. Ü. Coğrafya Enst. Yay. No: 83, İstanbul, s. 39

larında da bir çarşı meydana gelmiştir. Bu mahallelerin içlerinden geçen yol boyunca çeşitli iş yerleri sıralanmışlardır. Bunlar arasında bakkal, kahvehane, berber, manav gibi ticarethaneler çoğunluğu meydana getirir.



Şekil 10. Şehir içi fonksiyon alanlarının dağılışı

Merkez çarşının hemen kenarından başlayan ve çoğunlukla ona girift bir görünüm arzeden konut fonksiyon sahaları, şehrin en geniş kısmını kaplamaktadır. Bu alanlar bütün yerleşmede % 36.2 (142.3 ha.) oranında bir alan kaplamaktadır. Çok katlı ve modern yapı gereçlerinin kullanıldığı meskenler şehrin çarşı ve idari fonksiyon bölgesi çevresinde yaygın olduğu halde, tek katlı geleneksel meskenlerin kenar sahalarda yoğunlaştığı görülmüştür. Ayrıca, şehrin batısında yeni oluşan yerleşim alanında da çok katlı modern konutlar yükselmektedir.

Ulaşım alanları durumundaki yollar ve caddeler, ancak plânlı yerleşim sahası içerisinde tespit edilebilmiştir. Bunlar 88.4 ha. genişliğinde bir alan kaplarlar ve şehrin % 22.5'lik kesimi ulaşım tesisleri ile kaplanmış durumdadır. Belediye sınırları içerisindeki asfalt kaplama yollar 15, taş ve beton parke kaplama yollar 13 km. uzunluğa sahiptir. Şehir içi ulaşımını sağlayan cadde ve sokaklar tarihi çekirdek çevresinde dar ve plansız bir görünüm arzederken, diğer kısımlarda cadde ve sokaklar genişler, daha düzenli bir görünüm kazanır (Foto. 4)



Foto 5. Şehrin parke taşı döşeli sokakları eski parlak zamanların izlerini yansıtır

İdari fonksiyon alanları en fazla yer kaplayan üçüncü büyük fonksiyonel kullanış sahasını meydana getirir (63.4 Ha., % 16.1). Bu fonksiyonel alanları, Hükümet Konağı, Adliye binası, Tekel binası, Askerlik Şubesi, Emniyet Müdürlüğü gibi kurumlar meydana getirmektedir. Büyük çoğunluğu Halil Rıfat Paşa Caddesi üzerinde toplanan bu kurumların bir kısmı şehrin batı çıkışında (Karayolları, Köy Hizmetleri binaları), bir kısmı ise kuzeydoğuda yer alır (Orman İşletme Md., Cezaevi Md.). Orman İşletme Müdürlüğü'nün çok geniş bir saha içerisinde kurulmuş bulunması (37.9 ha.), şehrin yönetim fonksiyon sahasının genişlemesinin başlıca nedenidir.

Şehir merkezinde okullar, sağlık tesisleri, camiiler, kütüphane gibi tesislerin kapladıkları toplam saha 12.6 hektardır. Bu alanlar toplam saha içerisinde % 3.2 oranında bir yer kaplamaktadır. Eğitim ve sağlık tesisleri büyük oranda idari ve ticari fonksiyon sahaları ile beraber Halil Rıfat Paşa Caddesi ve Çeşme Meydanı çevresinde toplanmışlardır. Bir kısım eğitim tesisleri ve camiiler ise mahallelere dağılmış durumdadırlar.

Plâna göre 57.9 ha. alan mezarlık olarak ayrılmıştır. Ancak günümüzde bu alanın büyük bir kısmı boş, yeşil saha durumundadır. Mezarlıklar şehrin batı kenarında bulunmaktadır. Şehrin kuzeydoğu çıkışında ve çok uzağında yer alan spor tesisleri ise, 9 ha. olarak plânlanmıştır.

Sanayi fonksiyon alanları şehir içerisinde dağılmış olarak bulunurlar. Küçük imalâthaneler ve tamir atölyelerinden meydana gelen sanayi tesisleri, şehrin tarihî çekirdeği çevresinde (Fatih Camii çevresinde marangozlar, saraçlar, semerciler), Çeşme Meydanı'ndan kuzeydoğuya uzanan cadde boyunca (tamirciler, kaynakçılar) konut ve ticaret alanlarıyla karışık olarak ve kısmen Halil Rıfat Paşa Caddesi üzerinde toplanmışlardır (3.2 ha., % 0.8 ve karışık fonksiyonlu sahalar 2.7 ha., % 0.7). Tarihi bir şehir yerleşmesi olan Şebinkarahisar'da özel park ve oyun alanları, yeşil sahalar ayrılmamıştır. Ancak, bahçeli ev düzeninde yerleşmiş bulunan şehirde yeşil alan sıkıntısı yoktur. Zaten mevcut plân içerisinde, yeni oluşan yerleşme sahası için geniş dinlenme ve oyun alanları öngörülmektedir.

İmar Plânı dışında bulunan Kavaklar, Kütküt, Biroğul, İkioğul, Avutmuş, Tamzara, Kırkgöz mahallelerinde ise fonksiyonel alanların kantitatif olarak tespiti mümkün olmamıştır. Ancak, yerinde yaptığımız gözlemler, bu mahallerde konut fonksiyon alanları ile beraber tarım alanlarının oranlarının % 90'ı aştığını gösterir. Sadece, Avutmuş, Tamzara ile kısmen Kırkgöz ve Kütküt mahallelerinde ticari fonksiyonun geliştiği görülmektedir. Tarihi devirler içerisinde Avutmuş ve Tamzara'da doğal şekilde ve Kırkgöz Mahallesi'nde ise bir vatandaşın çabalarıyla oluşturulan bu fonksiyonel alanlar, şehir merkezine ulaşımın kolaylaşmasıyla, günümüzde zayıflamış durumdadır. İçerisinden Alucra'ya giden eski yolun geçmesi bu konuda Avutmuş Mahallesi'ni avantajlı kılarken, Giresun yolunun Tamzara Mahallesi önünden geçmesi ticaret fonksiyonunun zayıflamasına yol açmıştır. Oysa, eski yol bu yerleşmenin içerisinden geçmekteydi.

Sonuç, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Bu şekliyle Şebinkarahisar şehri, *tarım kasabası* [44] kimliğinden yeni kurtulmaya başlayan bir şehir yerleşmesi görünümünde olsa bile, kanaa-

[44] TÜMERTEKİN, E., 1965, Türkiye'deki Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırılması, İstanbul Ün. Coğr. Enst. Yay. no:43, İstanbul, s. 12
TÜMERTEKİN, E.,1973, Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar, İst. Ün. Coğrafya Enst. Yay. 1840, 72, İstanbul, s. 54-65

timizce durum bundan farklıdır. Evliya Çelebi şehirde 750 dükkânın bulunduğundan söz etmektedir[45]. Oysa, günümüzdeki ticari işyeri sayısı 453 tür. Ayrıca şehirde, Cumhuriyet Devri'nde yapılan işyerlerinin de bir çoğu boşalmıştır. Buna göre Şebinkarahisar, aslında göçlere, yangınlara ve il statüsünün elinden alınmasına bağlı olarak ticari ve idari fonksiyonu zayıflamış, buna karşılık; şehrin uzak mahallelerine çevre köy ve ilçelerden göçenlere bağlı olarak tarım aktivitesi artmış bir şehir olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tarihi devirler boyunca geniş bir sahaya merkez olmuş ve böylece şehirsel fonksiyonlarını geliştirmiş olan Şebinkarahisar, 1933 yılında ilçe merkezine dönüşmüştür. Böylece yönetim fonksiyonu ve buna bağlı olarak diğer fonksiyonları zayıflamıştır. Ekonomik dinamizmini yitiren şehir, nüfus kaybetmiştir. 1950'lerden günümüze kadar devam eden iç göç dalgasının en fazla etkilediği Anadolu şehirlerinden birisi de Şebinkarahisar'dır. Alucra ve Çamoluk gibi yerleşmelerin halen buraya bir çok anlamda bağımlılığı ve bir yol kavşağında bulunması, şehrin tamamen yok olmasını engellemiştir.

Şebinkarahisar çok önemli sorunlar yaşamaktadır. Bunların en başta geleni, kütle hareketleridir. Beş yerde aktif durumda bulunan büyük heyelanların dışında, bir çok noktada da; küçük toprak kaymaları yerleşme, ulaşım ve tarım alanlarına önemli zararlar vermektedir. Esasen topoğrafik görünümden çıkarabildiğimiz kadarıyla, bütün şehir yerleşmeşi potansiyel heyelan sahası durumundadır.

Kütle hareketleri dışında ilçenin erozyon, altyapı sorunları, göç vb. bir çok önemli sorunu bulunmaktadır. Ancak, bütün bu sorunların da etkisiyle Şebinkarahisar daha büyük bir tehlikeyle karşı karşıyadır. Bu da binlerce yılın mirası şehrin yok olmasıdır. Şehrin yeniden canlandırılabilmesi ve fonksiyonlarını geliştirebilmesi için şu öneriler sıralanabilir:

1.Öncelikle bütün doğal çevre ve şehirsel altyapı sorunları çözümlenmelidir.

2. Şehirdeki eğitim ve sağlık kurumları nitelik ve nicelik açısından eksiksiz hale gelmelidir

3.Ulaşım fonksiyonu kuvvetlendirilmelidir. Bunun için: Şebinkarahisar-Giresun Yolu modernize edilmeli, Eğribel Tüneli gündeme getirilmeli-

[45] EVLİYA ÇELEBİ, a. g. e., s. 677-680

dir. Şahinler Grup Yolu olarak bilinen yol modern standartlarda ulaşıma açılmalıdır. Yöreye bir havaalanı kurulması fikri tartışmaya açılmalıdır

4. Yöre için ekonomik alternatifler oluşturulmalıdır. Dağcılık, kayak, rafting vb. doğa sporları potansiyeli araştırılmalıdır. Ayrıca tarihi ve kültürel zenginlik turime açılmalıdır. Pansiyonculuk özendirilmelidir. Hayvancılık potansiyeli değerlendirilmelidir. Özellikle arıcılık yaygınlaştırılmalıdır.

5. Ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanması konusunda yöre insanı örgütlenmeli ve eğitilmelidir.

6. Şebinkarahisar M.Y.O. öğretim elemanları ve öğrencilerinin bilimsel, sosyal, kültürel vb. bütün ihtiyaçlarını karşılayabilecek ortamlar oluşturulmalı, okulun öğrenci sayısı arttırılmalıdır.

7. Şebinkarahisar tekrar il merkezi olmalıdır.

KAYNAKLAR

BAYKARA T.,1988, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I Anadolu'nun İdari Taksimatı,Türk Kültürünü Arş. Enst. Yay., 86, seri: Vll, sayı: A-7, Ankara

BİLGİLİ, A., S., 1989, 16. Asırda Karahisar-ı Şarkî Kazası (Basılmamış Y. Lisans Tezi), Marmara Ün. Sosyal Bil. Enst. Tarih Bölümü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul

BULUT,İ.,1998, Şehir Coğrafyası Açısından Sorgun, Atatürk Ün. K. Karabekir Eğitim Fak. Yay., 877, 96, Erzurum

BULUT, İ., 1992, Beşeri ve İktisadi Coğrafya Açısından Bir Araştırma:Erbaa Ovası ve Çevresi (basılmamış doktora tezi) Atatürk Ün. Sosyal Bil. Enst., Erzurum

BRYER, A.-WİNFİELD, D.,1985, The Byzantine Monuments and Topography of the Pontus, Section XVI Koloneia, Washington D. C

CUİNET, V., 1892, La Turkuie d'asie, cilt. 1, Paris

DARKOT, B., Karahisar maddesi, İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul

DOĞANAY, H., 1997, Türkiye beşerî Coğrafyası, M. E. Bakanlığı Yay No: 2982 Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No: 877 Eğitim Dizisi No: 10, Ankara

EVLİYA ÇELEBİ, Seyahatname, Üçdal Neşriyat Yay., cilt: 1-2, İstanbul

GÖNEY, S., 1984, Şehir Coğrafyası I, İst. Ün. Ed. Fak. Yay. 2274, Coğrafya Enst. Yay. 91, İstanbul

GÜRSOY, C., 1975, *Türkiye'nin Tabii Yolları*, T. C. D. ,Sayı:26, İstanbul

KARABORAN, H., 1989, *Şehir Coğrafyası ve Şehirsel Fonksiyonlar*, Fırat Ün. Dergisi (Sosyal Bilimler), cilt:3,sayı:1, Elazığ

KARPUZ, H., 1988, Şebinkarahisar'da Türk Devri Yapıları, 1. Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri, Samsun

OKUTAN, H., T.,1944, Şebinkarahisar ve Civarı, Yeşil Gireson Matbaası, Giresun

OSTROGORSKY,G.,1991, Bizans Devleti Tarihi (Çeviren: Fikret Işıltan), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kur. Türk Tarih Kurumu Yay.,Ankara

ÖZDEMİR, A.-ÖZHAN, H., 1983, İlçe Oluşunun 50. Yılında:ŞEBİNKARAHİSAR

ÖZTUNA,Y.,1983, Büyük Türkiye Tarihi, Ötüken Yayınevi, cilt: 13,İstanbul

RAMSAY,W., M., 1960, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası: Çeviren: Mihri Pektaş), M. Eğitim Basımevi, İstanbul

ŞEMSETTİN SAMİ, 1314, Kamus'ül-Alâm, cilt: 5, İstanbul

TOLUN-DENKER, B.,1976, Şehir İçi Arazi Kullanılışı, İst. Ün. Ed. Fak. Yay. No:2054 İ. Ü. Coğrafya Enst. Yay. No: 83, İstanbul

TURAN, Ş., 1988, *Karadeniz Ticaretinde Anadolu Şehirlerinin Yeri*, 1. Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri, Samsun

TÜRKİYE CUMHURİYETİ SALNAMESİ, 1927-1928, Matbuatı Müdüriyet Umumiyesi Neşriyatı, Ankara,

TÜMERTEKİN, E., 1965, Türkiye'deki Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırılması, İstanbul Ün. Coğr. Enst. Yay. no:43, İstanbul, s. 12

TÜMERTEKİN, E.,1973, Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar, İst. Ün. Coğrafya Enst. Yay. 1840, 72, İstanbul

UMAR, B.,1993, Türkiye'deki Tarihsel Adlar, İnkılap Kitabevi, İstanbul

YÜRÜDÜR, E., 1998, Şebinkarahisar ve Çevresinin Coğrafi Etüdü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Ün. Sosyal Bil. Enst., Erzurum